KONSERVAATTORI

2/2022 139

10
Mikki Hiiri lentäjänä
Lastenkirjan konservointi

35
Strappo
Hilkka Toivolan seinämaalauksen irrotus ja siirto Turun satamassa

Konservaattoriliitto (PKL) on kulttuuriperinnön säilyttämiseen erikoistuneen ammattikunnan konservaattoreiden yhdistys. Sen tarkoituksena on kehittää konservointialaa, valvoa ammattikunnan etuja ja toimia konservointialan edustajana Suomessa. Yhdistys julkaisee Konservaattori -lehteä, järjestää koulutuspäiviä alan teemoihin liittyen sekä osallistuu konservoinnista käytävään keskusteluun. Konservaattoriliitto muodostaa yhdessä muiden pohjoismaiden osastojen kanssa Pohjoismaisen konservaattoriliiton (NKF).

> Vaikka konservaattorin ammattinimike olisi suojattu lailla ja lainsäädännössä olisikin mainittu, että konservaattori saa tehdä tiettyjä töitä, jää lainsäädännön ulkopuolelle paljon katvealueita.
>
> -Anni Tuominen

Kannen kuva: Kaisa Lepistö

SISÄLLYS

3 **Pääkirjoitus**
4 **Puheenjohtajan palsta**
5 **PKL tiedottaa**
7 **Standarditerveisiä**
10 **Mikki Hiiri lentäjänä**
14 **Vehreä keidas aavikon laidalla**
19 **Muovien konservointikurssi Englannissa**
22 **Järjestölipun konservointi**
24 **Matkaraportti E.C.C.O**
30 **Väritystutkimus**
35 **Strappo**
44 **Public Access**
49 **Toimintakertomus**
50 **Pöytäkirja**
53 **Tase**
54 **Tulos**

KONSERVAATTORI

Pohjoismaisen konservaattoriliiton Suomen osasto ry

Nordiska konservatorförbundets Finländska sektion rf

www.konservattoriliitto.fi
www.facebook.com/konservaattoriliitto
http://konservaattoriliitto.blogspot.fi/
https://www.instagram.com
/konservaattoriliitto/

Puheenjohtaja:
Nina Jolkkonen-Porander
puheenjohtaja.pkl@gmail.com

Lehden työryhmä:
Anniina Hatakka
Elviira Heikkilä
Elina Wirkkala

Lehden toimituksen sähköposti:
pkllehti@gmail.com

Osoitteenmuutokset, puuttuvat lehdet ja jäsenasiat:
Karoliina Hämäläinen
jasensihteeri.pkl@gmail.com

Konservaattori-lehti
Numero 139
Painovuosi 2022
ISSN 0780-0223 (painettu)
ISSN 2343-1814 (verkkojulkaisu)
Levikki 310 kpl
2 numeroa vuodessa

Ilmoitushinnat:
2/1 sivu 80 €/lehti (128 €/vuosi)
1/1 sivu 55 €/lehti (88 €/vuosi)
1/2 sivu 30 €/lehti (48 €/vuosi)
Takakansi 80 €/lehti (128€/vuosi)
Vuositilauksen hinta 50 €

Aineistopäivät:

Numero 140
Ilmestyy maalis-/huhtikuussa 2023
Aineistoehdotukset 31.12.2022 mennessä
Sisäänjättöpäivä 31.1.2023 mennessä

Numero 141
Ilmestyy loka-/marraskuussa 2023
Aineistoehdotukset 31.5.2023 mennessä
Sisäänjättöpäivä 30.6.2023 mennessä

Ulkoasun suunnittelu:
Anna Mattsson/Suomi Design Oy

Painopaikka: Libris Oy, Helsinki

PÄÄKIRJOITUS

TERVETULOA SYKSYN LEHDEN PARIIN!

Niin se vain helteidenkin jälkeen koittaa syksy ja arki. Arkeen paluu tuntuu mukavalta, rutiinit antavat tilaa uusille ideoille ja niitähän alallamme aina tarvitaan raudanlujan ammattitaidon lisäksi! Kaikki eivät valitettavasti saa vieläkään palata arkeen, sillä sota Ukrainassa on vielä käynnissä tätä kirjoittaessa ja maailmalla on käynnissä paljon muitakin aseellisia konflikteja. Olisi mielenkiintoista kuulla kulttuuriperinnön kriisiavussa työskennelleiden kokemuksia. Jonkin verran lehdessä on tuotu esiin Italian tulvien 1960-luvun lopun pelastustoimiin osallistumista, mutta tämä ei varmastikaan ole ainoa kriisi mihin on lähdetty auttamaan.

Tässä lehdessä ei valitettavasti nähdä vakiopalstoja 8 kysymystä konservaattorille ja Lyhyt toimenpide-esittely, eikä myöskään raporttia kevään kuulemma mahtavista koulutuspäivistä. Syynä siihen, rakkaat lukijat, on se, ettei niille ole tarjoutunut kirjoittajaa. Kehotankin kollegoita verryttelemään näpyttelysormensa ja jakamaan kokemuksiaan ja tietojaan muille!

Pääsemme tästäkin numerosta lukemaan konservoinnista kymmenien sivujen täydeltä! Interiöörikonservaattori **Anna-Maija Kuitunen-Lammila** esittelee meille jännittävän **Hilkka Toivolan** seinämaalauksen siirron strappo-tekniikalla ja YAMK-opinnäytetyönsä väritystutkimuksen hyödyntämisen nykytilanteesta. Taidekonservaattori (eläkk.) **John Gayer** kertoo kattavasti ajankohtaisesta aiheesta, museoiden avoimista varastoista (suomeksi puhutaan ainakin varastonäyttelyistä) ja niihin liittyvistä kysymyksistä englanniksi.

Paperikonservointia käsitellään kahdessa eri artikkelissa. Vastavalmistunut paperikonservaattori **Kaisa Lepistö** kirjoittaa monipuolisesta ja kokeilevastakin Mikki Hiiri lentäjänä -lastenkirjan konservoinnista ja vakilukijoille jo tutut paperikonservaattorit **Anna Aaltonen** ja **Heini Kylliäinen** raportoivat upeasta työprojektistaan Egyptissä koptikristittyjen käsikirjoitussidosten parissa.

Muidenkin materiaalien asiantuntijoita pääsee ääneen tässä numerossa. Tekstiilikonservaattori ja nykyään tutkijana työskentelevä **Jaana Kataja** kertoo ytimekkäästi huonokuntoisen järjestölipun näyttelykonservoinnista. Muun muassa esinekonservaattoriksi kouluttautunut **Ane Orue-Etxebarria** kertoo opinnoistaan muovin konservoinnin parissa. Puheenjohtajamme, taidekonservaattori **Nina Jolkkonen-Porander**, kirjoittaa vakiopalstallaan ajankohtaisista asioista.

Lisäksi tässä Konservaattorin numerossa muutamat PKL:n Suomen osaston edustajamme eri järjestöissä ja työryhmissä kertovat kuulumisia. Orgaanisten materiaalien konservoinnin opiskelija **Kristiina Kuisma** esittelee kattojärjestömme Pohjoismaisen Konservaattoriliiton (NFK) *Meddelelser om Konservering* -julkaisun tilannetta ja CEN-yhteyshenkilö, valokuvataiteeseen erikoistunut konservaattori **Riitta Koskivirta** on lähettänyt

Kulttuuriperinnön vaalimisen standardisointiryhmän (SR 216) toimintakertomuksen viime vuodelta. Varapuheenjohtajamme, tekstiilikonservaattori **Anni Tuominen** kertoo viime keväisestä matkastaan Kreikkaan E.C.C.O.-edustajien tapaamiseen. Viralliset yhdistystoimintaan liittyvät paperit kokouskutsuineen myös löytyvät lehdestä.

Lehti on siis taas kerran täynnä todella mielenkiintoisia artikkeleita, joista ainakin minä opin paljon uutta. Toivottavasti tämä numero tuottaa muillekin yhtä isoja elämyksiä!

Elviira Heikkilä, päätoimittaja

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

TERVEHDYS KONSERVAATTORIT

Aloitin edellisen kirjoitukseni toiveikkaana ja optimistisena. Tuosta hetkestä ei kulunut montaakaan viikkoa, kun maailma oli taas uudessa synkemmässä asennossa Venäjän hyökättyä Ukrainaan. Olemme joutuneet seuraamaan järkyttyneinä ja kauhuissaan sitä silmitöntä tuhoa, jota venäläiset ovat saaneet aikaan Ukrainassa. Ihmishenkien menetykset, ihmisten kärsimykset ja kotien tuhoutuminen tuntuvat kipeimmiltä. Myös kulttuuriperintöä on tuhoutunut ja varastettu mittavia määriä. Kulttuuriperintö on ylisukupolvista, joten sen tuhoaminen osuu kansan sydämeen. Kollegamme Ukrainassa yrittävät suojata ulkoveistoksia ja evakuoida taideteoksia ja arkistoja, minkä kykenevät. Kansainvälistä apua on pyydetty pakkausmateriaalien muodossa ja digitaalisten arkistojen säilyttämisessä. Tietääkseni myös suomalaiset ovat lähettäneet materiaaliapua Ukrainaan. Emme voineet ohittaa tätä vakavaa aihetta myöskään koulutuspäiviä suunnitellessa. Moni kulttuuri-instituutio on havahtunut päivittämään valmiussuunnitelmiaan kriisitilanteiden varalle. Kouluissa harjoitellaan vuosittain hätäpoistumista, mutta kuinka on museoiden kriisitilanteisiin valmistautumisen laita? Syksyn kaksipäiväisten koulutuspäivien aiheena on siis Kulttuuriperinnön suojelu kriisien keskellä. Koulutuspäivän tavoitteena on herättää ajatuksia ja keskustelua kriiseihin varautumisesta, kriisitilanteiden hoitamisesta ja jälkihoidosta. Myös kansainväliset sopimukset aiheesta ovat kiinnostavia.
Koulutuspäivillä ei puhuta kuitenkaan ainoastaan sodasta, vaan erilaisiin kriiseihin varautumisesta. Esimerkiksi ilmastonmuutos on meille paljon sotaa todennäköisempi uhka lähitulevaisuudessa. Monelle ilmastonmuutoksen uhkat tuntuvat kuitenkin abstrakteilta, eikä niihin ehkä osata varautua ennakolta. Ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja niiden ennaltaehkäisemisestä puhuu **Stefan Wessman** Museovirastosta. Puhujakaarti on muutenkin mainekas ja erittäin osaava, joten kannattaa osallistua paikanpäällä tai etänä! Tähtiesiintyjistä mainittakoon myös **Aparna Tandon**, Iccromista, FT **Katariina Husso** ja konservaattori FT **Heidi Wirilander**.
Tavoitteena on myös luoda yhteyksiä Ukrainan mahdolliseen jälleenrakennuskauden yhteistyöhön konservaattoreiden välillä. Kansainvälistä verkostoitumista edistetään Blue Shield -organisaation kautta, josta puhujaksi on lupautunut järjestön presidentti professori **Peter Stone**. Blue Shield on ikäänkuin esineiden Punainen risti.
Syyskokouksessa puolestaan valitaan uusi puheenjohtaja, joten kannattaa tulla vaikuttamaan valintaan. Jos tunnet intoa alamme edistämiseen, ehdit vielä tarjoutua puheenjohtajaehdokkaaksi tai hallituksen jäseneksi. Vapaaehtoistyö Konservaattoriliitossa antaa paljon! Syksyn mittaan toteutamme myös kyselyn jäsenillemme. Kyselyssä pyritään selvittämään konservaattoreiden palkkausta, toimenkuvaa ja muita työhön liittyviä seikkoja. Toivomme jäseniltä aktiivista osallistumista kyselyyn, jonka avulla on tarkoitus edistää alan työolosuhteita.

Tapaamisiin syyspäivillä ja kokouksessa!

Nina Jolkkonen-Porander, puheenjohta

PKL TIEDOTTAA

POHJOISMAISEN KONSERVAATTORILIITON SUOMEN OSASTO RY SYYSKOKOUS

perjantaina 7.10.2022 klo 16
Suomen Ilmailumuseo
Karhumäentie 12, Vantaa

Kokouksessa käsitellään sääntömääräiset asiat
ja sääntömuutosehdotus.
Etäosallistuminen on mahdollista,
mikäli ilmoittaa siitä etukäteen.

Tervetuloa!

PKL TIEDOTTAA

MOK-LEHDEN KUULUMISET

Tämän vuoden Meddelelser om Konservering (MoK) -julkaisu edistyy hyvää vauhtia. Saimme toimitukseen 10 mielenkiintoista artikkelia, joista 9 hyväksyttiin työstettäväksi julkaistavaksi asti. Artikkelit käsittelevät konservointiin liittyviä kysymyksiä laidasta laitaan. Tällä hetkellä artikkeleita toimitetaan julkaisukuntoon. Koska prosessi on kesken, eikä ole vielä tiedossa, kuinka monta artikkelia saamme valmiiksi, en voi tarkemmin avata artikkeleiden sisältöä.
Keskustelua on myös käyty siitä, missä muodossa lehti julkaistaan tänä vuonna. Ehdotuksena on, että lehti julkaistaan kokonaisuudessaan digitaalisesti. Keskustelu on kesken ja ratkeaa, kun tiedämme mitkä tällä hetkellä työn alla olevista artikkeleista valmistuvat määräaikaan mennessä.
MoK sai viime vuonna apurahan ruotsalaiselta Bothénsin säätiöltä. Säätiö tukee NKF:n ruotsalaisten jäsenten ammatillista kehitystä. Apurahan ansiosta aikaisempien vuosien julkaisuja on voitu tuoda kaikkien saataville Mokin uudelle sivustolle https://mok.scholasticahq.com/. Sivustolta löytyvät tällä hetkellä julkaisut vuosilta 2012-2021.
Sen lisäksi, että lehden aikaisempia julkaisuja voi vapaasti lukea Scholasticahq-palvelun kautta, MoK on tänä keväänä lisätty DOAJ (Directory of Open Access Journals) avoimien julkaisujen alustalle, mikä myös laajentaa MoK:n artikkeleiden lukijakuntaa. Toimitus on myös työskennellyt sen eteen, että Mok:in artikkelit nousevat Google-hauissa ensimmäisten tulosten joukkoon. Näillä toimilla pyritään siihen, että Mok saa lukijoita myös Pohjoismaiden ulkopuolelta.
Toimitus toivoo, että myös Suomesta saataisiin tulevaisuudessa artikkeleita lehteen julkaistavaksi. Artikkelit voivat käsitellä laajasti aiheita konservoinnin eri osa-alueilta aina yksittäisistä konservointiprojekteista laajempiin tutkimuksiin. Jos olet siis tehnyt työssäsi jotain kiinnostavaa ja haluat jakaa oivalluksesi tai tutkimustuloksesi pohjoismaisten kollegoittesi kesken lähetä artikkeli toimitukselle. Kaikki ohjeet artikkelin työstämiseen löytyvät mok.scholasticahq.com sivustolta. Artikkeleiden viimeinen lähetyspäivä toimitukselle on vuosittain 15. huhtikuuta.
MoK-lehden kuulumisia voi myös seurata Facebookissa osoitteessa https://www.facebook.com/MoK.NKF/

Kristiina Kuisma

Kirjoittaja on PKL:n hallituksen opiskelijajäsen ja edustaa PKL:ää MoK-lehden toimituksessa sekä opiskelee viimeistä vuotta Metropolian ammattikorkeakoulussa orgaanisten aineiden konservaattoriksi.

STANDARDITERVEISIÄ

SFS

TOIMINTAKERTOMUS 2021 1 (4)

17.2.2022

Kulttuuriperinnön vaaliminen standardisointiryhmän SR216 toimintakertomus 2021

1. SR216 tarkoitus ja toimiala

SR 216 tehtävänä on toimia kulttuuriperinnön vaalimiseen liittyvän standardisoinnin kansallisena asiantuntijaelimenä. SR216 seuraa ja vaikuttaa toimialansa eurooppalaiseen standardisointiin, ottaa kantaa standardiehdotuksiin ja päättää kääntämisestä. Ryhmän toimiala on sama kuin komitean CEN/TC 346 *Conservation of cultural heritage*.

CEN/TC 346 on ainoa eurooppalainen standardisoimiskomitea, joka vastaa kulttuuriperinnön vaalimiseen liittyvien standardien valmistelusta. Sen sateenvarjon alla laaditaan mm. korjausrakentamista, historiallisten rakennusten energiatehokkuutta ja puurakenteita, kokoelmien säilymisen turvaamista, näyttelyvalaistusta, museoesineiden pakkauksia ja kuljetusta, sisä- ja ulkoilmaston mittaamista sekä konservointiprosessia käsittelevät standardit. Nämä standardit ovat tärkeitä tiedonvälityksen ja –vaihdon kannalta, luonnontieteellisten tutkimusten tulosten vertailussa ja museo-, konservointi- ja restaurointityön apuna.

2. SR216 kokoonpano

Ryhmän puheenjohtajana vuonna 2021 toimi Elisa Heikkilä/Museovirasto

Jäsenet 2021: Liisa Näsänen/ICOM Suomen komitea, Kirsi Hiltunen/Kansallisgalleria, Riitta Koskivirta/Pohjoismainen konservaattoriliitto, István Kecskeméti/Kansallisarkisto, Tiina Sonninen/Konservointi T. Sonninen Oy, Seija Linnanmäki /ICOMOS Suomen komitea.
Sihteeri Kati Heiskanen/SFS

3. Toiminta 2021

SR216 on seurannut aktiivisesti CEN/TC 346 *Conservation of cultural heritage* toimintaa, vastannut lausuntopyyntöihin ja ottanut kantaa muihin kyselyihin. Asiantuntijat ovat olleet mukana rakennuspintojen tutkimusstandardin sekä työkohteen ”Monitoring of cultural deposit“ valmistelussa.

CEN/TC 346 plenary pidettiin koronapandemian takia etäkokouksena 9.12.2021. Elisa Heikkilä ja Liisa Näsänen osallistuivat kokoukseen Suomen edustajina.

Elisa Heikkilä ja Tiina Sonninen ovat olleet mukana työryhmässä WG13, joka on vuoden aikana saanut valmiiksi standardin SFS-EN 17543:2021 ”Conservation of Cultural Heritage. Finishes of built heritage. Investigation and documentation”.

Standardit SFS-EN 15898:2019 “Kulttuuriperinnön vaaliminen. Tärkeimmät yleiset termit ja määritelmät” ja SFS-EN 15946:2011 “Kulttuuriperinnön vaaliminen. Periaatteet kuljetusta varten pakkaamiseen” on käännetty suomeksi.

SR216 on nimennyt CEN/TC 346 alaisiin työryhmiin asiantuntijoita seuraavasti:

CEN/TC 346 edustaja Kati Heiskanen

Suomen Standardisoimisliitto SFS ry
Malminkatu 34, PL 130, 00101 Helsinki
p. 09 149 9331, www.sfs.fi, sfs@sfs.fi
Y-tunnus: 0202290-8

KONSERVAATTORILIITON SYKSYN KOULUTUSPÄIVÄT

6.-7.10.2022

Suomen Ilmailumuseo
Karhumäentie 12, 01530 Vantaa

Kulttuuriperinnön suojelu kriisien keskellä

Puhujina mm. Suomen ortodoksinen kirkkomuseo RIISAn intendentti FT Katariina Husso, konservaattori FT Heidi Wirilander, ICCROM:in First Aid to Cultural Heritage in Times of Crisis -käsikirjan kirjoittaja Aparna Tandon sekä Blue Shield -organisaation toiminnanjohtaja Peter Stone

Ilmoittautumisohjeet lähetetään sähköpostitse
Lisätietoa: konservaattoriliitto@gmail.com

MIKKI-HIIRI LENTÄJÄNÄ

LASTENKIRJAN KONSERVOINTI

TEKSTI JA KUVAT: **KAISA LEPISTÖ**

Kevättalvella 2020 Metropolian paperikonservoinnin opinnoissa sain eteeni Mikki-hiiri lentäjänä -nimisen, pahoin vaurioituneen lastenkirjan, jonka konservoinnin mahdollisuuksista oli voimakasta epäilystä. "Tuhoon tuomittu" ja "toivoton" eivät projektin kuvauksena olleet kaukaa haettuja. Koska pidän sarjakuvista, otin haasteen innokkaasti vastaan. Tästä alkoi monivaiheinen, pandemian hidastama konservointiprojekti, joka valmistui lopulta keväällä 2022. Projektin ohjaajana toimi paperikonservoinnin lehtori Päivi Ukkonen.

Konservoitava kohde, *Mikki-hiiri lentäjänä*, on 300-sivuinen lastenkirja ja ensimmäinen Disney -sarjakuvasuomennos kirjan muodossa. Sen on julkaissut WSOY vuonna 1936. Vaikka kirjan etusivulla lukeekin "Piirtänyt **Walt Disney**", kuten pitkään oli tapana kaikissa Disneyn julkaisuissa, tarinasta on vastuussa **Floyd Gottfredson**. Floyd Gottfredson on kirjoittanut samannimisen animaation pohjalta sarjakuvan Mickey Mouse The Mail Pilot, josta tämä tarina on suomennos. Alkuperäinen, englanninkielinen sarjakuva ja animaatio on molemmat julkaistu 1933 *The Mail Pilot comic*- lehdessä.

Konservoinnin kohteena oleva kirja oli elinkaarensa aikana kärsinyt useanlaisia vaurioita, joihin konservoinnissa oli tarkoitus puuttua. Kirja oli tullut Metropoliaan konservoitavaksi joskus ennen kuin olin itse aloittanut opintoni ja työtä oli aloitettu sen veran, että en tiedä, miltä alkutilanne on näyttänyt. Kirjan tullessa minun käsittelyyni sidos oli purettu osiin. Kannet olivat hyvin likaiset ja kansien painovärit olivat lohkeilleet irti. Selkäkappaletta ei ollut. Osa hauraista, kellastuneista sivuista oli irtonaisia, osa repaleisia, kaikki hyvin likaisia ja kuulemma hiirenpissassa. Osa arkkivihoista oli purkamatta, sillä sivut olivat niin tiukasti takertuneet toisiinsa, että niitä ei voinut avata. Tästä syystä ei ollut varmuutta, oliko kirjan kaikki sivut edes tallella.

Kuivapuhdistusta

Sivujen puhdistaminen

Irtonaisia sivuja kuivapuhdistettiin vuohenkarvasiveltimellä ja napakammalla synteettisellä siveltimellä. Kuivapuhdistus ei kuitenkaan osoittautunut riittäväksi irrottamaan kaikkea likaa. Kirjan musta painoväri ei ollut vesiherkkä, joten sivut päätettiin pestä immersiopesuna altaassa. Vesipesu poistaa happamia aineita ja siten neutraloi paperia. Toiveena oli myös, että toisiinsa takertuneiden sivujen välissä olevan lian liuetessa veteen sivut saataisiin myös irrotettua toisistaan.

Pesu tehtiin peräkkäin olevissa neljässä altaassa, joissa oli lämmintä vettä. Ensimmäisessä altaassa oli lisäksi hieman tensidiä tehostamassa pesua. Loput altaat olivat huuhtelua varten. Sivut olivat kussakin altaassa viidestä viiteentoista minuuttiin ja niitä liikuteltiin välillä veden virtauksen vahvistamiseksi. Altaiden vesi vaihdettiin useasti. Pesu aloitettiin irtonaisista arkeista. Arkit eivät varsinaisesti vaalenneet pesussa, mutta likaa ja keltaisuutta irtosi paljon. Pesun yhteydessä tehtiin hauraita sivuja tukeva pintaliimaus metyyliselluloosalla. Arkit siveltiin vuohenkarvasiveltimellä metyyliselluloosalla (MC 60 0,5 %) ja laitettiin polyesteriharsoineen imupaperien väliin ja painon alle kuivumaan

Toisiinsa takertuneiden sivujen irrottelu

Seuraavaksi pestiin toisiinsa takertuneiden sivujen nippuja, pesumenetelmä ja pintaliimaus olivat samat kuin aiemmassa pesussa. Erona edelliseen pesuun oli, että nyt sivujen toisistaan irrottamisen apuvälineenä käytettiin bambutikkua. Jotkut sivut irtosivat nätisti, toiset eivät niinkään. Aiemmat kosteusvauriot olivat muuttaneet

Sivujen irrottaminen.

paperin ominaisuuksia niin, että joistain kohdin se kostui helposti, ja toisista ei oikein millään, joka johti siihen, että paperi repesi äärimmäisen helposti erilaisten alueiden rajapinnoista. Joitain kohtia papereista ei saanut irti toisistaan pesusta huolimatta.

Sivujen pakastaminen

Yksi sivunippu oli muita paksumpi ja tiukemmin kiinni, joten pesemällä sivujen irtoaminen toisistaan vaikutti epätodennäköiseltä. Nipun avaamiseksi päätettiin kokeilla jäädyttämistä. Siinä on tärkeää, että vettä ei ole liikaa, joten vesi pitää imeyttää nippuun hitaasti. Läpikotaisin kostea paperinippu pakastetaan.

Umpijäinen nippu otetaan pakastimesta ja annetaan hetken sulaa huoneenlämmössä. Teorian mukaan jäätyneet vesimolekyylit työntävät sivuja irti toisistaan ja vähän sulaneet sivut voi vain ”raksauttaa” irti toisistaan. Jäisten sivujen irrottamiseen toisistaan käytettiin käsivoimia ja bambutikkua. Kokeilu onnistui odotettua paremmin, sivut saatiin melko hyvin irti toisistaan. Pesu ja pintaliimaus tehtiin näillekin sivuille kuten aiemmin. Näissäkin sivuissa paikalliset kostumisen erot loivat jännitteitä ja paperi oli herkkä repeämään.

Sivujen kokoaminen, paikkaukset, paikkojen värjäys

Pesujen jälkeen oli vuorossa sivujen kokoaminen palasista arkeiksi ja paikkaaminen. Tavoitteena oli saada mahdollisimman ehjiä arkkeja kirjansidontaa varten. Sivuille etsittiin pareja ja vauriokohtiin etsittiin paloja. Ennen pesua ja pesun aikana sekaisin menneiden sivujen ja niiden kappaleiden järjestely oikeille paikoilleen oli kuin useamman tuhannen palan palapelin rakentamista. Onneksi tähän löytyi malliksi Kansalliskirjaston kokoelmasta ehjä vertailukappale kirjasta. Kun kappaleet löysivät oikealle paikalleen, liitin palat vehnäliisterillä ja tarvittaessa japaninpaperilla (5 g/m2 tengujo -paperi). Vaikka monet palat löysivätkin paikkansa, niin sivuihin jäi silti paljon puutteita. Iso osa irtopaloista oli niin pieniä, että se oli vain tunnistamatonta muhjua. Paloista oli mahdoton sanoa, minne ne kuuluisivat, ja joukossa oli kappaleita, joissa oli yhä edelleen useita kerroksia sivuja liimautuneena toisiinsa. Nämä kappaleet vain murtuivat pienemmiksi paloiksi, kun niitä yritti irrottaa toisistaan.

Sivuihin jääviä puutteita paikattiin massapaikkauksella alipainepöydällä ja valmistamalla itse paperia suurempien puutekohtien paikkamateriaaliksi.

Paperinvalmistusta ja massapaikkausta varten valmistettiin paperimassaa valmiista paperimassapelleteistä turvottamalla niitä vedessä ja hajottamalla turvotettua massaa tehosekoittimessa. Massa, josta sai ohuimmat paperiarkit, oli toimivin myös alipainepöydällä tehtävään massapaikkaukseen. Alipainepöydälle asetetun, paikattavan kohteen päälle laitettiin pipetillä ohutta paperimassaa. Pipe-

Paikkaus alipainepöydällä.

tointi onnistui hyvin, jos kuitujen tasapaino nesteessä oli sopiva; ei liikaa eikä liian vähän. Paikka tuli myös pipetoida ainakin kahdessa kerroksessa, muuten paikasta tuli liian paksu, ja se irtosi. Pöydän imukin piti olla juuri sopiva, ei sekään liikaa eikä liian vähän. Näihinkin paikkoihin käytettiin metyyliselluloosaa liimaksi. Metyyliselluloosa annosteltiin paikkakohtiin ”tiputtelemalla” siveltimestä, että ei vahingossa tullut pyyhkäisseeksi paikkaa mukanaan.

Laminointipaperin irrotteminen.

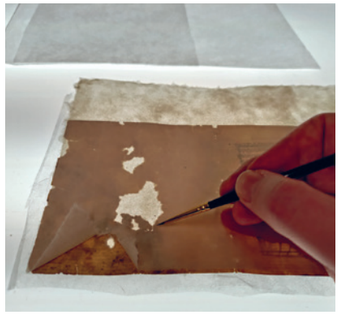

Seitsemän pahasti vaurioitunutta arkkia ”laminoitiin” asettamalla vaurioitunut arkki itsevalmistetun paperin päälle, ja asettamalla päällimmäiseksi 5 g Tengujo -japaninpaperi. Koko arkin alueelle siveltiin japaninpaperin läpi ohutta vehnätärkkelysliisteriä. Paikatut arkit kuivattiin villahuopien välissä. Ideana prosessissa on, että liimauksen kuivuttua paksumpi paperi voidaan poistaa niiltä kohdin, joissa sitä ei tarvita, ja puutekohtiin tulee siistit paikat, jotka ovat tukevasti kiinni arkin toista puolta peittävässä japaninpaperissa.

Tehtyä paperimassaa ei ollut mahdollista värjätä oikeanlaiseksi paperiarkkien teon ja massapaikkauksen aikana, joten seuraavana työvaiheena oli kaikkien paikkojen värjäys. Väriaineeksi oli kaavailtu happamista papereista valmistettua Acid Paper Goo:ta, jonka väriskaala on hyvin miellyttävä vanhojen papereiden värien jäljittelyyn. Sillä saatiinkin lupaavannäköisiä tuloksia. Valitettavasti aine loppui kesken heti alkuunsa. Paikkojen värjäystä jatkettiin Schminke Horadam -akvarelliväreillä. Itsetehdyn paperin ”pilvisyys” teki siitä hankalan värjättävän. Tasaista sävyä oli vaikea saada. Lisäksi värjätyt paikat kuivuivat testeistä huolimatta odotettua vaaleammiksi. Tähän toki vaikutti, että Mikki-kirjan sivut olivat lähtökohtaisestikin kovin kirjavat, joten täsmälleen istuvaa sävyä oli hankala löytää.

Kansien puhdistus, värinkiinnitys

Kirjan kannet olivat hyvin likaiset, ja maali hilseili paikoin. Mikroskoopin alla katsoessa kansissa näkyi hiekkaa ja sahanpurun kappaleita. Puhdistukseen kokeiltiin ensin hellävaraista vuohenkarvasivellintä, se ei toiminut. Kokeiltiin napakampaa sivellintä, sekään ei toiminut. Kokeiltiin varovaista raaputtamista neulankärjellä ja hammaslääkärin instrumentilla, kumpikaan ei toiminut. Kokeiltiin veden imeytymistä kansiin ja värien kestoa. Vesi ei näyttänyt imeytyvän eivätkä värit leviävän. Päätettiin kokeilla puhdistaa kansia kostutetulla pumpulipuikolla. Se toimi, likaa voi nostella ja rullata pois kannesta.

Kannen puhdistusta.

Kirjan takakansi oli puhtaampi ja ehjempi kuin etukansi, se oli ehkä säästynyt pahimmilta kosteusvaurioilta ja reagoi eri tavalla puhdistukseen kuin etukansi. Puhdistuksessa takakannesta paljastui lyijykynätekstiä kursiivilla. Tekstistä ei saanut täysin selvää ja tekstin kohdalta maalia on lohjennut. Mahdollisesti siinä oli lukenut ”Raili”, sillä kirjan alkusivulla lukee omistuskirjoitus ”Railille” kursiivilla lyijykynällä.

Puhdistuksen yhteydessä tuli myös aivan selväksi, että hilseilevälle painovärille täytyi tehdä värinkiinnitys.

Värinkiinnitysaineeksi kokeiltiin ensin 0,5 % Klucel G:tä isopropanolissa. Värinkiinnitysaine levitettiin Nro 1:n luonnonkarvasiveltimellä mikroskoopin alla. Sivellin oli tehtävään aivan liian iso ja Klucelin liimaus ei pitänyt. Kokeiltiin pienempää sivellintä, ei auttanut. Kokeiltiin värinkiinnitysaineeksi akryylipohjaista MFK:ta. Siitä jäi ruma kiilto, ja se muodosti ikäviä paakkuja, sekään ei siis toiminut. Arveltiin, että Aquazol on todennäköisesti ominaisuuksiltaan paras vaihtoehto värinkiinnitykseen. Aquazol liukenee sekä veteen että alkoholiin, joten siitä saa joko enemmän (vesi) tai vähemmän (alkoholi) kastelevaa liuosta. Liikaa kastumista koitetaan värinkiinnityksessä välttää, sillä kosteus saattaa turvottaa pohjamateriaalia ja saada maalin putoilemaan vielä helpommin irti.

Suureksi pettymykseksi Aquazol ei kuitenkaan toiminut kiinnityksessä. Ei vesiliuoksessa eikä alkoholissa (Etax A14), ei 8 %, ei 4 %, ei 2 %, ja vesiliuos oli pahempi kuin alkoholiliuos. Se irrotti painovärilastuja kiinnittämisen sijaan ja jätti lisäksi rumia, kiiltäviä laikkuja.

Vaihtoehdoiksi värinkiinnitykseen harkittiin JunFunoria ja kalaliimaa, sillä kumpikaan ei jätä pahaa kiiltoa. Aiemmin näitä ei oltu haluttu kokeilla, koska ne ovat molemmat vesipohjaisia. Molempia kuitenkin kokeiltiin, JunFunori 0,25 % liuoksena, kalaliima 1 % liuoksena lämpöhauteessa. Molemmat toimivat hyvin, JunFunori oli ehkä vähän miellyttävämpi käsitellä, koska sen kanssa ei tarvinnut huolehtia lämpöhauteesta. Kirjan kansien väripintaa kiinnitettiin useilla kerroksilla JunFunoria.

Sidonnan valmistelu, sidonta

Kirjan sidontaa varten sivut piti järjestää arkkivihoiksi. Se ei ollutkaan aivan niin yksinkertaista kuin luulisi. Todella monessa sivussa ei ollut sivunumeroa, ja arkkivihkojen sivumäärät vaihtelivat. Muutama arkkivihko muodostuikin vain yhdestä arkista. Vertailumateriaalin kuvien avulla sivujen numerot sai onneksi selville ja vihot koottua ja järjestettyä. Kaikkien arkkien selkiin liisteröitiin myös japaninpaperikaistale sidonnan tueksi.

Jokaiseen arkkiin tehtiin erikseen naskalilla reiät sidontaa varten. Työ oli tehtävä arkki kerrallaan, sillä sivut olivat hyvin hauraita ja paikkaukset ja sidontatuet olivat peittäneet alkuperäiset sidontareiät. Kirja sidottiin mehiläisvahalla vahatulla sidontalangalla varoen jokaista langankiristystä, että ne eivät repisi sivujen reunoja. Tavallisesti kirjansidonnassa sidottu tekstiblokki koputellaan suoraksi tasaista pintaa vasten, mutta Mikki-kirjan hauraat sivut eivät kannustaneet koputtelemaan kirjaa mihinkään. Tekstiblokki laitettiin sen sijaan kevyen painon alle asettumaan. Myöhemmin blokin selkä liimattiin Lascaux 498 HV -liimalla ja laitettiin takaisin painon alle.

Kirjaan valmistettiin uusi selkäkappale puuttuvan selän tilalle. Selkään valittiin 30-luvun henkeen sopiva, ruskeanpunainen kluuttikangas. Kannet liimattiin uuteen selkäkappaleeseen Lascaux 498 HV :llä. Kannet olivat kärsimiensä vaurioiden vuoksi hyvin kierot, joten niiden paikalleen mallailu otti aikansa. Tekstiblokin selkään liimattiin taivekangas ja voimapaperista valmistettu holkki. Lopulta kannet liimattiin tekstiblokkiin, ja sidottu kirja laitettiin painon alle kuivumaan. Sitominen oli todella rankka toimenpide hauraille sivuille ja kansille. Liimausten kuivuttua tarkistettiin, mitä kaikkea piti vielä korjata.

Konservoitu kirja ja säilytyslaatikko.

Viimeistelyt

Sidonnassa kärsineitä sivuja paikattiin 5 g Tengujo -japaninpaperilla ja vehnätärkkelysliisterillä. Sidonta oli ankara prosessi myös kansille. Väriä täytyi kiinnittää uudelleen ja kanteen oli tullut sidonnan aikaisista puristuksista pieni halkeama. Halkeamaa kiinnitettiin vehnätärkkelysliisterillä ja väriä JunFunorilla. Värinkiinnitys oli hyvin hidasta, sillä kun yhdestä kohdasta maalilastut asettuivat paikalleen, toisesta ne nousivat irti. Työ tehtiin mikroskoopin alla, ja huomattiin myös, että maski kasvoilla ei voi työskennellä mikroskoopin kanssa, koska joka hengityksellä linssit menivät huuruun ja näkyvyys katosi.

Lopuksi

Mikki Hiiri lentäjänä -kirjan konservointi oli alusta loppuun isomman luokan oppimisprojekti; uuden opettelua ja opitun kertaamista hyvin haastavalla materiaalilla. Saavutin kuitenkin projektin tavoitteen, eli sain kirja koottua ja sidottua niin, että sitä voi selailla. Mikki-hiiri lentäjänä -kirja on kuitenkin konservoinnin jälkeenkin hauras. Se ei ole käyttöesine, vaan enemmänkin muistoesine säilytykseen. Kirjaa voi selailla varovasti puhtain, kuivin käsin. Kansien suojaksi on tehty Melinex -polyesterikalvosta pölykannet, jolloin kansien herkkään maalipintaan ei tarvitse suoraan koskea. Koko kirjan suojaksi on tehty säilytyslaatikko, joka suojaa sidosta esimerkiksi pölyltä. Kirjaa tulee säilyttää laatikoineen vaakatasossa.

Kirjoittaja on toukokuussa valmistunut paperikonservaattori (AMK), joka tätä kirjoittaessaan on projektityössä Amos Rexissä.

Aikansa kuvia ja klassikoita. *Lastenkirjainstituutti 2013. Saatavilla osoitteessa <http://www.lastenkirjainstituutti.fi/2010/wp-content/uploads/2013/10/A-AIKANSA-KUVIA-JA-KLASSIKOITA-2013.pdf> luettu 20.2.2020.*

The Mail Pilot *(comic). The Disney Wiki. Saatavilla osoitteessa <https://disney.fandom.com/wiki/The_Mail_Pilot_(comic)> luettu 20.2.2020.*

VEHREÄ KEIDAS AAVIKON LAIDALLA

KAHDEN KESKIAIKAISEN KÄSIKIRJOITUKSEN KONSERVOINTITYÖ EGYPTIN ANAFORASSA

TEKSTI: **ANNA AALTONEN**

KUVAT: **ANNA AALTONEN TAI HEINI KYLLIÄINEN**

Matkaideamme sai alkunsa jo vuosia sitten Helsingissä kohdatessamme eräillä konservaattoriliiton koulutuspäivillä. Egyptissä sijaitseva Anafora oli Annalle vanhojen työkuvioiden kautta jo ennalta tuttu, samoin Valamon luostarin konservointilaitoksesta eläkkeelle jäänyt taidekonservaattori **Helena Nikkanen**, joka on asunut Anaforassa yli kymmenen vuoden ajan. Juuri Helenalta kantautui tieto konservointia kipeästi tarvitsevista koptiseurakunnan kirja- ja arkistoaineistoista. Saimme virallisen kutsun Anaforaan koptilaisen ortodoksihiippakunnan **piispa Thomasilta** ja apurahan Jenny ja Antti Wihurin rahastolta matkan toteuttamiseksi. Pitkäaikaisen koronapandemian vuoksi pystyimme toteuttamaan matkan vihdoin keväällä 2022.

Anafora on koptikristitty luostari, retriitti- ja koulutuskeskus. Maantieteellisesti lähellä sijaitsevat luostarit Wadi Natrunissa ovat maailman vanhimpia kristittyjä luostareita. Piispa Thomas, Ylä-Egyptin El-Qussian ja Mairin hiippakunnan piispa, perusti alueelle uuden keskuksen vuonna 1998, ja siitä lähtien Anaforassa on vieraillut tuhansia kävijöitä ympäri maailmaan. Anafora on juuri sellainen vihreä keidas; rauhallinen, hiljainen turvapaikka, jonka henki valtasi mielen ja kehon pitkän matkan jälkeen. Meidät otettiin sydämellisesti ja avoimesti vastaan, ja asukkaiden, työntekijöiden ja talkoolaisten ystävällisyys oli lämmintä ja koskettavaa. Jokainen sai olla oma itsensä, omista lähtökohdistaan; tulijalta kysyttiin vain nimi, enempää ei tarvinnut itsestään kertoa.

Anafora sijaitsee Niilin suistoalueen reunalla. Palmujen katveessa sijaitsevat vieraiden majoitustilat.

Tarjolla on runsaasti viihtyisiä tiloja kokoontumiselle

Helenan työpajassa Claire, sisar Martha, Helena itse sekä Heini.

Anaforan yhteisö elää pääosin omavaraistaloudessa n. 42 ha kokoisella muurein ympäröidyllä alueella Alexandria – Kairo maantien varressa, 75 kilometriä Kairosta luoteeseen. Hedelmällisellä alueella on laajoja peltoviljelyksiä, oliivi- ja hedelmäpuita, hunajan tuotantoa sekä kotieläimiä kuten lampaita, kanoja, sikoja ja aaseja. Asukkaat ja vierailijat voivat työskennellä päivittäisissä arkiaskareissa tai toimia työpajoissa, joissa harjoitetaan esimerkiksi kudontaa, ompelua, kynttilänvalua ja ikonimaalausta. Asumiseen yksinkertaisen kauniissa majoissa kuuluu ylläpito herkullisine ja terveellisine ruokineen. Päivän päätteeksi vierailla on mahdollisuus osallistua jumalanpalvelukseen, jossa jokainen saa halutessaan lukea ääneen muutaman jakeen Raamatusta omalla äidinkielellään. Alueella on runsaasti tiloja sekä kokoontua yhteen että vetäytyä rauhoittumaan yksinäisyyteen.

Anaforan uusi Pyhän ylösnousemuksen kirkko, jonka sisätilojen maalausta Helena Nikkanen on ollut johtamassa yli kymmenen vuoden ajan, on työn edetessä täyttynyt Uuden testamentin värikkäillä maalauksilla. Kirkko on värikkyydessään ja loistossaan huikaiseva näky ja elämys. Vierailumme aikana työn alla oli vielä pieni alue, jota **sisar Martta** sekä muutamat vapaaehtoiset maalasivat. Kirkon ulkopuolisiin seiniin kuvaohjelma saadaan *Vanhasta Testamentista*.

Kirkon maalaus loppusuoralla.

Koptilaisen kirjansidontaperinteen jäljillä

Koodeksiksi kutsutaan myöhäisantiikin aikana rullamuodosta nykykirjan kaltaiseksi kehittynyttä käsikirjoitusta, jossa yleensä taitettuja pergamentti- tai papyruslehtiä yhdistää niiden keskikohdan taitteen läpi ommeltu lankasidos. Sidoksen muodostavat silmukkaketjut, joiden erilaiset variaatiot yhdistävät arkkivihot toisiinsa ja kansiin ilman myöhäisemmälle eurooppalaiselle kirjalle ominaisia nidontatukinyörejä tai -nauhoja. Tämä kirjahistorian vaihe kehittyi lähinnä Rooman valtakunnan piirissä, ja vanhimmat löydetyt kirjat tai niiden fragmentit ovat peräisin Egyptin alueelta. Varhaisinta muotoa kutsutaankin usein koptilaiseksi sidokseksi, ja sen kehityksen katsotaan liittyvän läheisesti kristillisen tekstikulttuurin syntyyn. Koptilaisesta alkumuodosta kehittynyt kirjatyyppi oli käytössä vuosisatojen ajan Pohjois-Afrikassa, Lähi-idän islamilaisessa kulttuurissa ja Välimeren itäosissa.

Ehjemmän sidoksen ehjin kohta, keskimmäinen silmukkaketju.

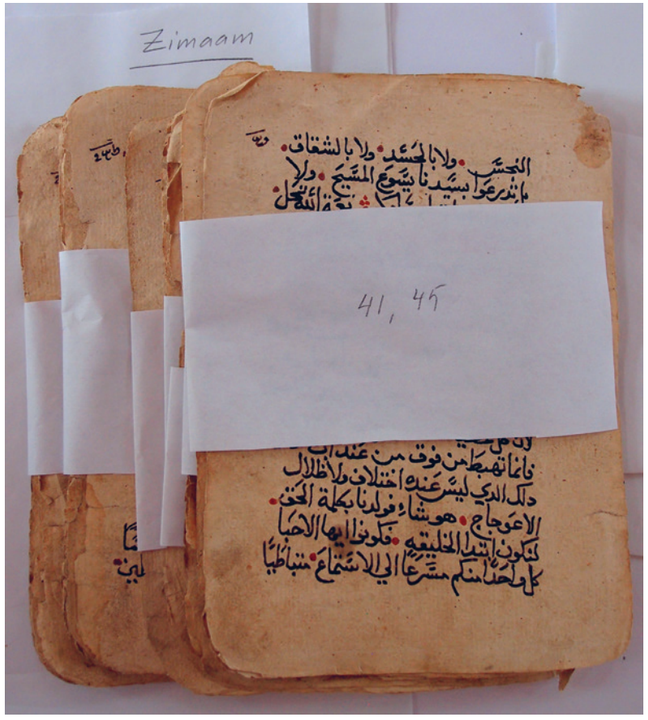

Toisen sidoksen käsittely oli aloitettava osien lajittelulla ja järjestelemisellä.

Piispa Thomas oli varannut meille kirkon arkistosta kaksi sidosta, joista ajan rajallisuuden vuoksi perehdyimme tarkemmin toiseen. Tämä sidos oli kiehtova koptin-arabiankielinen, mustalla ja punaisella musteella käsin kirjoitettu ja koristeltu lumppupaperinen rukouskirja, jonka ajoitus jätettiin sisällön, materiaalien ja muodon perusteella väljäksi (1200-1600-l.) Sini-valkoraidallisella kankaalla päällystetyt kannet olivat uudemmat eli ns. kierrätyskannet, ja niiden alla oleva kansikartonki oli valmistettu useasta yhteen liimatusta arabiankielisestä arkista.

Sidoksen tutkiminen oli todella mielenkiintoista. Sidosanalyysin pohjana käytimme **J. A. Szirmain** mainiota *The Archaeology of Medieval Bookbinding*-teosta. Sekä primääristä ompelulankaa että fragmentteja sekundäärisistä kansien kiinnityslangoista oli osin tallella. Näiden todellisten johtolankojen avulla tunnistimme koodeksin sidontasuunnan sekä ketjusilmukkatyypin, jonka Szirmai oli nimennyt teoksessaan β-tyypiksi. Alkuperäistä tai aiempia kannenkiinnitystapoja emme kyenneet havaitsemaan. Nykyinen, jo melkein tyystin hajonnut sekundäärinen ommel vaikutti varsin summittaiselta. Jossain vaiheessa sidoksessa on saattanut olla kapiteelinauhoja vastaava vahvistava rakenne.

Kiehtovaa oli myös oivaltaa kahden eri lukusuunnan toimiminen koodeksissa, jossa on käytetty rinnan kaksi eri suuntiin luettavaa kirjoitusjärjestelmää. Tässä tapauksessa kirjan lukusuunta oli läntisen tradition mukainen. Myöhemmin toista sidosta tutkiessa huomattiin, että tämä ei suinkaan ollut normatiivinen tapa: vastaavan kaltaisen sidoksen teksti etenikin avatun kirjan oikeasta kannesta kohti vasenta. Samoin pian oivallettiin, että toinen käsikirjoituksista muodostuikin 10–15 eri sidoksesta, jotka oli jossain vaiheessa yhdistetty yhdeksi varsin kaoottiseksi kokonaisuudeksi. Olisi kiinnostavaa selvittää, minkä periaatteiden mukaan lukusuunta on kulloinkin määräytynyt.

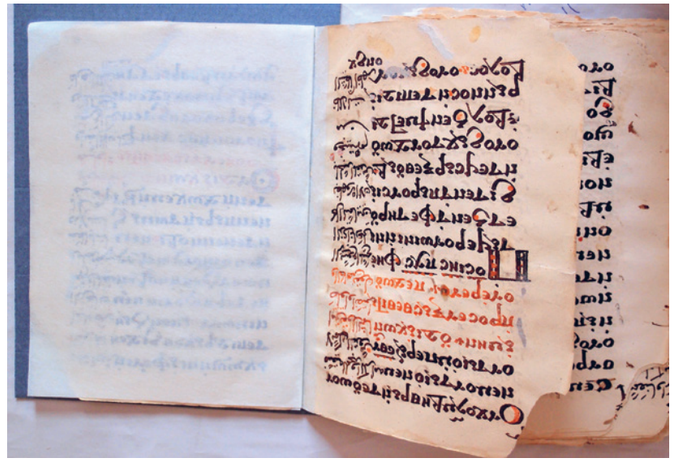

Puuttuvat lehdet täydennettiin japaninpaperilla.

Teksti vuorottelee: arabia punaisella, kopti mustalla. Kuvassa näkyy myös vasemman syrjän jyrsijävaurio.

Irtolehtien järjestystä haettaessa oli perehdyttävä myös eri aikoina vallinneisiin arabialaisiin, kreikkalaisiin ja koptilaisiin numerojärjestelmiin. Osa arkeista oli numeroitu esimerkiksi 30 erilaista merkkiä käsittävällä Zimaam -lukujärjestelmällä, joka oli ollut käytössä hallinnossa ja verotuksessa 900–1600-luvuilla ennen Egyptin siirtymistä ottomaanivaltakunnan piiriin. Koska lukusuunta saattoi kulloinkin olla kumpi vain, olivat usein vaikeasti hahmotettavien merkkien lisäksi apuna lehtien alareunaan merkityt siirtymäsanat ja sopivasti syntyneet vauriotyypit (tahrat, hankaumat, hyönteistuhot), jotka antoivat apuvälineitä yhdistää vierekkäisiä sivuja. Voidaan todeta, että työpäivämme sisälsi runsaasti onnistumisen ja oivalluksen hetkiä.

Liki valmis uudelleensidonta alkuperäisen mallin mukaan.

Konservointi

Ensisijaiseksi konservoinnin kohteeksi valittu käsikirjoitussidos oli kunnoltaan varsin huono, mutta sen paperi oli onneksi erittäin vahvaa ja stabiilia. Pääosan vaurioista oli aiheuttanut isokokoinen jyrsijä, todennäköisesti rotta, jolle oli maistunut sidoksessa käytetty liima ja paperin tärkkelys. Onneksemme muste ei ollut tälle tuholaiselle maistunut, sillä sidoksen teksti oli kokonaisuudessaan täysin vaurioitumaton, selkeä ja helposti luettavissa. Bathophenanthroline-testi indikoi musteen olevan ei-rautaperäistä. Hiilimuste olikin tyypillinen ja todennäköinen vaihtoehto. Arabeskeissa ja joidenkin sanojen päällä havaittu metallinen, malvansävyinen kiilto olisi mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde. Dokumentointi ja konservointivaiheet raportoitiin luonnollisesti tarkoin. Sidoskuvauksessa käytettiin Siinain Pyhän Katariinan luostarikirjaston tutkimuksessa käytettyä laajaa opasta ja arviointilomaketta, jonka on laatinut Ligatus Research Centre tohtori **Nicholas Pickwoadin** johdolla.

Dokumentoinnin jälkeen sidos kuivapuhdistettiin luonnonkumisienellä ja pehmeällä harjalla. Lehdillä oli runsaasti pulleita ja likaisia stearriinitahroja, joista osa jo valmiiksi irtoamassa olevista pystyttiin helposti irrottamaan.

Sidos purettiin poistamalla varovasti vanhat ompeleet. Repeämiä paikattiin ohuella ja paksummalla japaninpaperilla, samoin vihkojen taitteet tuettiin. Lehtien tuhoutuneet reuna-alueet jätettiin paikkaamatta ja tukematta, koska niissä ei havaittu lisävaurioitumisen vaaraa; paperin reuna oli luja. Sidoksesta puuttui muutama lehti, ja ne korvattiin tyhjillä japaninpaperiarkeilla. Mukana matkalla oli rajattu määrä konservointimateriaaleja ja tarvikkeita, mutta työ sujui mutkattomasti pienine puutteineenkin.

Lopulta sidos ommeltiin uudelleen alkuperäisen sidonnan mukaisin ketjusilmukoin. Sidokseen tehtiin uudet ”kannet” paksummasta japaninpaperista, koska vanhoja kansia ei kiinnitetty takaisin: niiden kunto oli erittäin huono (pinttynyt lika, repaleiset puuttuvat alueet selässä). Lisäksi teollisesti värjätty kangas sisäosassa kertoi kansien ajoituksen olevan tekstiosaan verrattuna varsin myöhäinen. Kannet käsiteltiin irrallisina: ne puhdistettiin ja repaleinen selkäalue tuettiin kankaalla.

Toinen konservointikohteemme oli noin 20 cm paksuinen muodoltaan epämääräinen ja pahoin vaurioitunut sidos. Tässä vaiheessa esijärjestelemämme lehdet suojattiin asianmukaisesti odottamaan mahdollista jatkokäsittelyä. Molemmat sidokset suojattiin arkistokelpoisiin koteloihin.

Matkamme merkitys

Tämän matkan ja kokemuksen merkitystä ei voida kyllin liioitella; olemme päässeet osallistumaan koptilaisen kulttuuriperinnön säilyttämiseen, tutustuneet kiinnostaviin ihmisiin ja laajentaneet elämänkokemustamme. Matkastamme voimme kiittää suuresti Jenny ja Antti Wihurin rahastoa sekä piispa Thomasia ja Helena Nikkasta hienosta yhteistyöstä ja mahdollisuudesta tähän kokemukseen. Olemme oppineet valtavasti, saaneet uutta tietoa, kehittyneet ammatissamme – yhteistyömme on ollut saumatonta. Kaiken lisäksi näköpiirissä saattaa olla projektin jatkuminen.

Kirjoittaja on paperikonservaattori (AMK) ja toimii yrittäjänä MH-Keskus Oy:ssä.

Lähteet:
Ligatus Research Centre (2021-) Saint Catherine’s Project. Saatavilla: https://www.ligatus.org.uk/stcatherines/ (13.8.2022)
Szirmai, J. A. (2017) The Archaeology of Medieval Bookbinding. New York: Routledge.

MUOVIEN KONSERVOINTIKURSSI ENGLANNISSA

TEKSTI JA KUVAT **ANE ORUE-ETXEBARRIA**

Moi, nimeni on Ane ja olen muovihullu! Kun vuonna 2016 pääsin opiskelemaan esinekonservaattoriksi Metropoliaan, en olisi ikinä uskonut sanovani noin. Silloin olin ja olen edelleen rakastunut vanhoihin esineisiin, ja vaikka en ollut varma siitä ”mitä musta tulee isona”, eli mihin materiaaliin haluan erikoistua, ajattelin että en ainakaan muoveihin. Toisin kävi!

West Dean College of Arts and Conservation, päärakennus.

Miksi muovit? Opintojen ensimmäisen työharjoittelun suoritin Espoon modernin taiteen museo EMMA:ssa, missä sain ensikosketukseni konservaattorin työhön mm. muovien parissa. Vaikka arkielämässä pyrin edelleenkin välttämään muovien käyttöä, en voinut kuin todeta, että muovien konservointi onkin kiehtova aihe, sillä nehän ovat herkimpiä materiaaleja mitä museokokoelmista löytyy. Vaikka muovisia esineitä on valmistettu vajaan 200 vuoden ajan, luonnonkumin vulkanointiprosessi keksittiin vuonna 1839, museot ovat täynnä näyttelykelvottomia muovisia esineitä.

Tästä innostuneena päätin, että haluan oppia lisää. Valitettavasti Suomesta ei tällä hetkellä löydy muovin konservointiin keskittyviä koulutusmahdollisuuksia, joten totesin jo aika varhaisessa vaiheessa, että minun on lähdettävä ulkomaille hakemaan sitä

osaamista.Toisen työharjoittelun kohteeksi valitsin Saksan ja lähdin Kölnin Ammattikorkeakoulussa työskentelevän **Friederike Waentigin** ohjattavaksi, jolloin pääsin työskentelemään saksalaisen muovimuseon kokoelman parissa. Samana vuonna (2019) matkustin myös Muncheniin Future Talks -konferenssiin, missä käsitellään modernien materiaalien konservointia. Siinä vaiheessa olisi vielä ollut vaikea uskoa, että seuraavassa konferenssissa (2021) olisin itse puhujana, esittelemässä opinnäytetyöni aihetta: *Analysis of the degradation of two 3M Scotch 550 transparent tape sculptures by Inka Nieminen*. Sen jälkeen minulla on myös ollut ilo ja kunnia luennoida Museoliiton suosituissa esinetuntemuspäivissä kesäkuussa 2022.

Oppilaaksi Englantiin

Muovin konservointi on niin uusi ja laaja ala, että yritän edelleen aktiivisesti osallistua kaikkiin mahdollisiin tilaisuuksiin, joista voin oppia lisää. Näin ollen ei mennyt paria päivää pidempää päättää, että kyllä lähden Englantiin kesken koronasotkua muovin konservointikurssille.

Järjestäjätaho oli West Dean College of Arts and Conservation, joka sijaitsee Englannin etelässä maaseudulla, idyllisessä paikassa lähellä Chichesteria. Koulu tarjoaa laajan valikoiman eripituisia taide-, käsityö- ja konservointikursseja sekä majoituksen ja ruoan kurssin aikana. Suorittamani kurssin nimi oli Conservation of Plastics, se kesti neljä päivää ja opettajana toimi kuuluisa kemisti ja muovikonservaattori **Yvonne Shashoua** Tanskan Kansallismuseolta. Viimeisenä päivänä myös Lontoon Museon **Jannicke Langfeldt** piti luennon kokoelmiensa esineistä ja niihin liittyvistä haasteista. Kurssi kiinnosti erityisesti, sillä se sisälsi sekä luentoja että käytännön työskentelyä laboratoriossa. Luennoilla käytiin läpi muovien historiaa, valmistusta, vaurioitumista ja säilytystä. Käytännön työskentelyyn kuului muovilaatujen tunnistamista sekä muoviesineiden puhdistus- ja liimauskokeiluja.

West Dean College of Arts and Conservation, eteinen.

Muovilaatujen tunnistamista laboratoriossa Yvonne Shashouan kanssa.

PVC-nuken pintapuhdistusta.

Osa kurssin sisällöstä oli entisestään jo tuttua, mutta eteen tuli myös paljon uutta ja hyödyllistä! Sijainti on kuin suoraan Downton Abbeysta, ja koulun yhteydessä toimii upea kasvitieteellinen puutarha. Suosittelen lämpimästi! Ainoa asia, joka jäi vähän harmittamaan on se, että silloin kun kävin, maaliskuun loppupuolella, suurin osa puista oli vielä lehdettömiä. Ja ehkä myös se, ettei kurssi kestänyt pidempään!

Kirjoittaja on esinekonservaattori (AMK), fyysikko (LuK) ja elektroniikkainsinööri (FM), ja on tällä hetkellä töissä Kansallismuseon Kokoelma- ja konservointikeskuksessa.

KONSERVOINTIPALVELU
HEIDI WIRILANDER

Tarjoaa asiantuntija- ja luennointipalveluita:
∞ tekstiilikonservointiin
∞ ennaltaehkäisevään konservointiin
∞ inventointiin
∞ kokoelmaturvallisuuden kehittämiseen
∞ kirkkojen perus- ja ylläpitosiivouksen suunnitteluun
∞ kulttuuriperinnön pelastussuunnitteluun
∞ kulttuuriperintökokoelmien pelastus- ja jälkihoitotyöhön.

HEIDI WIRILANDER, FT,
KONSERVAATTORI YAMK,
SIIVOUSTYÖN OHJAAJA EAT
∞
Tiedustele ja pyydä tarjousta:
heidi.wirilander@gmail.com
gsm: +358405334915
www.konservointipalvelu.fi

JÄRJESTÖLIPUN KONSERVOINTI

TEKSTI JA KUVAT: **JAANA KATAJA**

Lippu konservoinnin jälkeen.

Kymenlaakson museon Puun vuoro -näyttelyssä juhlitaan alueen metsäteollisuuden 150-vuotiasta historiaa. Toukokuussa 2022 avautuneeseen näyttelyyn konservoitiin Kotkan Celluloosain ammattiosaston vuodelta 1907 oleva järjestölippu. Lipun näyttelykäytön mahdollistaviksi konservointitarpeiksi määriteltiin puhdistus, reikien tukeminen ja haalistuneen värin kirkastaminen sekä ripustuksen suunnittelu. Lippu laitettiin esille vitriiniin, jolloin sen tausta ei tullut näkyviin. Tästä syystä ja aikataulun tiukkuuden takia taustakankaan reikiä ei tuettu.

Lippu oli vuosikymmenten aikana kokenut kovia: se oli pahasti haalistunut, siinä oli lukuisia tuhohyönteisen kankaaseen tekemiä reikiä, joita oli parsittu epämääräisillä langoilla ja se oli hyvin likainen. Reikiä oli sekä lipun etupuolella että vuorikankaassa.

Irrallisen kuvion alta näkyy lipun alkuperäinen väri. Kuvion vieressä vanhoja parsintoja, jotka poistettiin.

Lipun kankaat olivat villaa ja ne kestivät muuten hyvin käsittelyä.

Konservointi aloitettiin imuroimalla lippu kevyesti. Seuraavaksi poistettiin kaikki vanhat parsinnat. Niitä oli tehty usealla eri langalla, jotka eivät koostumuksensa tai värinsä puolesta sopineet lipun väriin eivätkä ne myöskään tukeneet kangasta. Parsinlangat menivät pääosin myös taustakankaaseen aiheuttaen epätasaisia kiristyksiä lippuun. Koska kangas oli pahasti vaurioitunut lipun liehureunassa olevan hapsunauhan vierestä, irrotettiin nauha. Siten saatiin myös yksi lipun sivusaumoista auki. Se helpotti reikien tukemista.

Parsintojen poistamisen jälkeen lippu pestiin. Osa isommista rei'istä tuettiin pesun ajaksi harsolla, jotta kangas ei repeydy lisää. Ennen pesua kankaille tehtiin värinkestotestit, eikä kankaista irronnut väriä. Lippu pestiin Mini Risk -käsitiskiaineliuoksella. Pesussa lipusta irtosi likaa ja lipun ilme kirkastui merkittävästi.

Tukikankaaksi valittiin ohut villakangas, joka värjättiin sopivan väriseksi. Tukikankaat kiinnitettiin sidepistoin ohuella silkkilangalla reikiintyneisiin kohtiin. Applikoitujen kuvioiden purkautuneet ompeleet ommeltiin kiinni.

Kankaan haalistunutta väriä kirkastettiin kiinnittämällä koko lipun etupuolen päälle punainen ohut tylli. Se kiinnitettiin lippuun kiinni lyhyin

Lipun pesu.

etupistoin sekä applikoitujen kuvioiden reunoilta. Kuvioiden kohdilta tylli leikattiin pois.

Lopuksi alareunan sauma ommeltiin kiinni ja hapsunauha kiinnitettiin takaisin paikoilleen. Yläreunan ripustuslenkit ommeltiin takaisin paikoilleen.

Esillepanoa varten levy päällystettiin ensin polyesterihuovalla, joka kiinnitettiin levyyn kaksipuolisella teipillä. Sen päälle laitettiin musta puuvillakangas, joka kiinnitettiin levyyn taustalta nitomalla. Lippu kiinnitettiin alustaan ompelemalla se alustakankaisiin etupistoilla lipun yläreunasta ja sivuista. Lippu on kevyt eikä siten tarvinnut enempää kiinnittämistä.

Kirjoittaja on tekstiilikonservaattori (AMK) ja FM museologiasta. Hän työskentelee nykyisin tutkijana (näyttelyt) Kymenlaakson museossa Kotkassa.

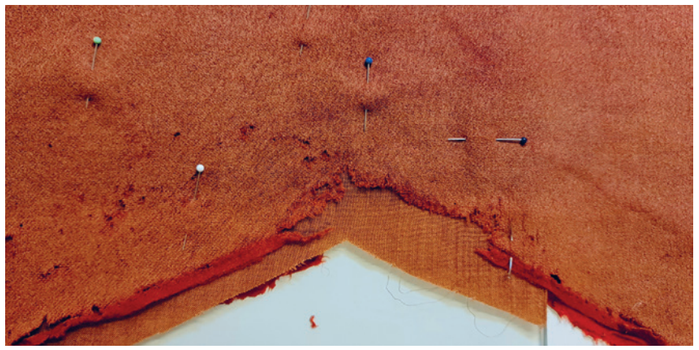

Vauriot tuettiin sopivan väriseksi värjätylle villakankaalle sidepistoin ompelemalla.

Konservaattori - tervetuloa alasi ammattijärjestöön - myös opiskelijana!

MUSEOALAN ammattiliitto

Liity:
museoalanammattiliitto.fi

Matkaraportti E.C.C.O yleiskokouksesta

Ateenasta 15.-17.5.2022

TEKSTI: **ANNI TUOMINEN**

PKL on E.C.C.O.:n täysjäsen, ja olemme jäsenenä sitoutuneet noudattamaan sen sääntöjä ja edistämään samoja pyrkimyksiä. Jokainen E.C.C.O:n täysjäsen on tunnustaa järjestön ammatillisen ohjeiston (E.C.C.O Professional Guidelines). Konservaattoriliiton säännöissä on mainittu sitoutuminen ohjeistoon, ja toimintakertomuksessa määritellään yhdistyksen tavoitteeksi ”edistää konservointialan kehitystä, kulttuuriperinnön suojelun merkityksen esiintuomista, konservaattoreiden ammattipätevyyden laatua sekä seurata alan koulutuksen määrän ja laadun riittävää tasoa. Yhdistys valvoo myös osaltaan ammattikunnan sosiaalisia etuja ja konservaattori-nimikkeen käyttöä.”. Nämä tavoitteet ovat suoraan linjassa E.C.C.O:n päämäärien kanssa.
PKL:n hallitus valitsee vuosittain jäsenistön joukosta yhden E.C.C.O-edustajan, jonka tehtävänä on edustaa yhdistystä keväisin yleiskokouksessa, ja raportoida ajankohtaisista E.C.C.O-asioista yhdistyksen vuosikokouksissa ja konservaattoriliiton lehdessä. Oman E.C.C.O-edustajuuteni aikana ajankohtaista on ollut mm. (konservointi)yritysten toimialaluokitukseen liittyvien NACE-koodien uudelleenarviointi. Tällä hetkellä E.C.C.O on aktiivisesti mukana CHARTER-projektissa ja siihen liittyen E.C.C.O-komitea on tulossa Helsinkiin maaliskuussa, ja siihen liittyy myös tapaaminen PKL:n hallituslaisten kanssa.

Mikä E.C.C.O?

Konservointialalla on monia ulkomaisia ja kansainvälisiä yhdistyksiä ja yhteenliittymiä, joilla kaikilla on hämmentävä kirjainlyhennelmä nimenä: IIC, ICON, ICCROM, ICOM-CC jne. E.C.C.O eli European Confederation of Conservator-Restorers' Organisations on eurooppalaisten konservointialan kansallisten yhdistysten yhteenliittymä, jonka tärkeimpänä tavoitteena on se, että konservaattori-nimikettä käyttäisivät vain henkilöt, joilla on riittävä asiantuntemus. E.C.C.O:n pyrkimyksenä on edistää konservointialan ammattiosaamista ja koulutusta Euroopan laajuisesti. E.C.C.O.:n tärkeimpiä tehtäviä ovat konservaattorin koulutuksen edistäminen ja ammatillisen pätevyyden tasojen määrittely. Merkittävänä tavoitteena järjestöllä on konservaattorin ammatin tunnustamisen ja oikeudellisen pätevyyden saattaminen lainsäädäntöön Euroopan tasolla.

Ohjelma

E.C.C.O:n yleiskokous ja puheenjohtajien kokous järjestettiin 15.-17.5.2022 Ateenassa, Kreikassa. Kolmipäiväinen kokousrupeama sisälsi yleiskokouksen lisäksi puheenjohtajien kokouksen ja yksipäiväisen seminaarin. Puheenjohtajien kokouksessa teemana oli konservaattori-nimikkeen suojaamisen lisäksi myös kestävyys ja dekolonisaatio konservointialalla, joita olemme kotimaassakin käsitelleet jäsenkoulutuksissamme.

15.5. Yleiskokous

Ateenan kokous oli toinen E.C.C.O-edustajuuteni aikainen yleiskokous. Ensimmäinen oli viime vuonna, ja se järjestettiin etäkokouksena. Edellisvuoden etäkokouksen jälkeen kasvokkain yhteen kokoontuminen leppoisassa Ateenan keväässä tuntui mahtavalta, eikä pitkä asialistakaan tuntunut raskaalta. Kokous järjestettiin Ateenan Yliopistomuseolla, aivan Akropoliin kupeessa. Väliaikatarjoilut nautittiin museon upeassa puutarhassa.

Kuva: Ana Dalen

E.C.C.Olaisia päivän päätteeksi Tuulten tornin edustalla.

Kokouksen alkuosan asialistalla oli normaaliin yhdistystoimintaan liittyviä muodollisuuksia kuten edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen, budjetin hyväksyminen ja puheenjohtajan vuosiraportin esittely. Budjetin osalta asia, joka jäsenistöämme koskettaa, on E.C.C.O:n budjetin korottaminen yleisen hintatason nousun ja inflaation perusteella. Kokouksessa sovittiin, että jäsenmaat käyvät keskustelun hallituksensa kesken budjetin nostosta ja vuoden 2023 budjetista äänestetään myöhemmin syksyllä etäkokouksessa. E.C.C.O:n jäsenmaksut suhteutetaan kunkin jäsenmaan jäsenjärjestön jäsenmäärään ja maan bruttokansantuotteeseen. Konservaattoriliiton kohdalla korotusta tulisi 33 senttiä/jäsen, mikä tarkoittaa lähinnä nimellistä 55 euron lisäystä Suomen osaston vuosibudjettiin. PKL:n budjetista äänestetään syyskokouksessa lokakuussa.

Kokouksen asialistalla oli myös Turkin hakemus E.C.C.O:n liitännäisjäseneksi. Turkin järjestön KRD:n (Konservatör-Restoratörler Derneği) puheenjohtaja Vildan Yarlıgaş esitteli konservaattoreiden tilannetta Turkissa sekä yhdistyksen toimintaa ja tavoitteita. Kokouksen päätteeksi Turkki hyväksyttiin yksimielisesti liitännäisjäseneksi. Varsinaiseen jäsenyyteen tarvittaisiin EU:n tai Euroopan vapaakauppajärjestön jäsenyys, joista kumpaakaan Turkilla ei ole.

Suuren osan kokousajasta sai myös CHARTER-projektin esittely. Puheenjohtaja Elis Marçal esitteli ajankohtaisia kuulumisia projektiin liittyen ja perusteli, miten projektiin osallistuminen on linjassa E.C.C.O:n strategisten tavoitteiden kanssa. CHARTER on siis EU-projekti, jonka puitteissa on luotu kattava kulttuuriperintötoimijoiden verkosto keskustelemaan kulttuuriperintötyön koulutuksesta ja osaamisprofiileista EU-tasolla.

Kuva: Anni Tuominen

E.C.C.O:n puheenjohtaja Elis Marçal ja Turkin KRD:n (Konservatör-Restoratörler Derneği) puheenjohtaja Vildan Yarlıgaş olivat iloisia jäsenyyden hyväksymisen jälkeen.

CHARTER on lyhenne sanoista Cultural Heritage Actions to Refine Training, Education and Roles. Tavoitteena on laaja-alaisten keskusteluiden kautta luoda alakohtaista osaamisstrategiaa eli tuottaa tietoa kulttuuriperintöalan osaamisesta, luoda toimintamalleja, osaprojekteja ja työkaluja meille kaikille kulttuuriperinnön parissa työskenteleville. Tarkoituksena on tuottaa työkaluja parempaan kulttuuriperintöalan koulutukseen, tunnistaa jo olemassa olevia osaamisprofiileja ja luoda uusia niin, että meillä olisi kestävämpi ja reagoivampi sektori. CHARTER:n tavoitteena on tuoda esiin kulttuuriperinnön arvoa tuomalla esiin kulttuuriperintöalan erityistä osaamista. Projekti pyrkii luomaan kestävän, kattavan strategian, joka takaa, että Euroopalla on tarvittavaa kulttuuriperinnön asiantuntijuutta kestävien yhteiskuntien ja talouksien tukemiseksi. E.C.C.O on mukana käymässä keskusteluja konservoinnin ja restauroinnin osaamisalueella, ja E.C.C.O:n perusdokumentteja, eli *E.C.C.O.:n Professional Guidelines* ja *E.C.C.O.:n Competences* -asiakirjoja käytetään lähtökohtana konservoinnin osaamisprofiileita määriteltäessä. Kulttuuriperintöalan ammattilaisten joukossa on jokseenkin harvinaista, että konservaattoreilla on jo olemassa Euroopan laajuisesti käytössä oleva dokumentti, jossa määritellään tarkasti osaamisvaatimukset ja koulutuksen taso. Konservaattoreiden *Competences*-asiakirjaa on tarkoitus käyttää pohjana muiden kulttuuriperintöammattilaisten profiileiden määrittelyssä.

16.5. Puheenjohtajien kokous

Puheenjohtajien kokous järjestettiin Uuden Akropolis-museon auditoriossa ja tapaamisen otsikkona oli *"Achievements and directions in the field of Consecvation-Restoration for the sustainable development of Cultural Heritage"*. Käytännössä päivä koostui kahdesta osasta: ensimmäisessä puheenjohtajat esittelivät maidensa tilannetta konservaattorin ammattinimikkeen suojaamiseen ja kulttuuriperinnön suojeluun liittyen. Kukin puheenjohtaja oli valmistellut ammattinimikkeen suojaamiseen liittyen esitelmän ja sivun mittaisen tiivistelmän. Esittelin varapuheenjohtajan ominaisuudessa kotimaamme tilannetta otsikolla *"The regulation of the profession of Conservation-Restoration in Finland"*. Esityksessäni kävin lyhyesti läpi aineellisen kulttuuriperinnön suojeluun ja konservointiin liittyviä säännöksiä, lainsäädäntöä ja koulutuksen tilannetta Suomessa.

Oli erittäin kiinnostavaa kuulla miten sellaisissa maissa, joissa nimike on jollain tasolla suojattu, on lainsäädäntöprosessi edennyt ja mitä käytännössä ammattinimikkeen suojaaminen tarkoittaa. Esityksissä käsiteltiin jäsenmaiden lainsäädäntöä ja lainsäädännön suhdetta kulttuuriperinnön suojelun käytännön työhön. Esimerkkinä tästä: maassa saattaa olla lainsäädäntö, jonka mukaan viranomainen valvoo aineellisen kulttuuriperinnön suojelua, mutta valvovien viranomaisten osaamisvaatimuksia ei ole määritelty mitenkään. Ongelma saattaa olla myös, että lainsäädäntö koskee usein vain pientä osaa aineellisesta kulttuuriperinnöstä. Kuka huolehtii säädösten ulkopuolelle jäävästä kulttuuriperinnöstä ja millä asiantuntemuksella? Entä miten valvotaan alan koulutusta todella? Voi olla niin, että opetussuunnitelmassa kaikki on kohdallaan, ja paperilla valmistuva saa riittävän asiantuntijuuden mutta koska pätevää opetushenkilökuntaa puuttuu, jää opetussuunnitelmaan kirjattu sisältö toteutumatta. Vaikka ammattinimike olisi suojattu lailla ja lainsäädännössä olisikin mainittu, että konservaattori saa tehdä tiettyjä töitä, jää lainsäädännön ulkopuolelle paljon katvealueita. Loppupäätelmänä päivän esityksistä voisin esittää, että jos haluaisimme suojata Suomessa konservaattori-nimikkeen, olisi meillä melkoinen lainsäädäntöprosessi edessämme. Tähän tarvitsisimme varsin paljon ymmärrystä lainsäädäntöön liittyvistä asioista ja PKL:n vapaaehtoisvoimin tuollaiseen ponnistukseen ei tietenkään ole mitään mahdollisuuksia ryhtyä. Suomeksi sanottuna tarvitsisimme tukun rahaa ja rutkasti työaikaa. Samoin suojattu ammattinimike tarvitsisi tietysti myös valvovan viranomaisen. Esitysten perusteella meillä on kuitenkin osin parempi tilanne kuin muissa Euroopan maissa: meillä on sentään suojatut tutkintonimikkeet Konservaattori AMK ja Konservaattori YAMK. Joissain maissa koulutetaan paljon konservaattoreita eri oppilaitoksissa, eikä tutkintojen sisältöjä valvota juurikaan. Oman käsitykseni mukaan kotimaassa ammattikuntamme onneksi ymmärtää pääosin *E.C.C.O:n Professional Guidelinesin* mukaisen vaatimuksen, että asiantunteva konservaattori pitää yllä ammattitaitoaan lisäkouluttautumalla, ja AMK-tutkinnon saaneiden konservaattoreiden lisäksi lisäksi meillä on jo vino pino maistereita ja YAMK-konservaattoreita ammatinharjoittajina. Silti meillä liittyy paljon epäkohtia aineellisen kulttuuriperinnön suojeluun liittyen. Meillä kun ei ole mitään lakia, joka velvoittaisi teettämään kulttuuriperintöön kajoavia töitä tietyn koulutuksen saaneella asiantuntijalla, on ainoa keinomme yrittää sivistää kaikkia mahdollisia tahoja aina kun vain voimme.

PKL:n piirissä ammattinimikkeen suojaamisesta, riittävästä pätevyyden ja koulutuksen tasosta on keskusteltu vuosikymmeniä, eivätkä asiat ole sinänsä uusia. Puheenjohtajien kokous oli kuitenkin ainutlaatuinen tilaisuus, jossa päästiin vertailemaan tilannetta eri maissa.

Kuva: Anni Tuominen

Kahvittelua Uuden Akropoliin museon edustalla toukokuun helteessä.

17.5. Konferenssipäivä

Matkan kolmas päivä oli pyhitetty kokonaan konservaattorin ammattinimikkeen suojaamiseen. Kreikassa kun oltiin, esiteltiin Kreikan tilannetta tarkemmin kolmessa esityksessä, joista ensimmäisessä ammattinimikkeen suojaamisen teemoja käsiteltiin konservaattorin koulutukseen, toisessa konservointia valvovan viranomaisen ja kolmannessa ammatinharjoittajien näkökulmasta.

Kreikassa annetaan opetusta kaikilla koulutustasoilla, jotka meillä vastaisivat lähinnä toisen asteen, AMK- ja yliopistokoulutusta. Yliopistossa voi suorittaa bachelor-, master- ja doctor-tutkinnot. Lisäksi tutkinnon voi suorittaa Suomen AMK:a vastaavassa oppilaitoksessa, ja konservaattorin bachelor – tutkinnon historia kuulosti kovin samanlaiselta kuin meilläkin tie EVTEK:n ja Bolognan prosessin kautta Metropoliaan. Kreikassa määritellään muinaismuistojen ja kulttuuriperinnön suojelemisesta säädetyssä laissa, että vain luvan saaneet konservaattorit voivat tehdä konservointitoimenpiteitä. Valvova viranomainen (Directorate of Conservation of Ancient and Modern monuments) myöntää luvat ammatinharjoittamiselle. Vuonna 2000 laadittu Code of Ethics, jossa on määritelty konservaattorin osaamisvaatimukset, toimii määritelmänä, kun viranomainen arvioi hakijan asiantuntijuutta. Suurimmat ongelmat Kreikassa liittyvät lain tulkintaan, jo mainitsemiini kulttuuriperinnön lainsäädännön ulkopuolelle jääviin katvealueisiin ja siihen, että myös toisen asteen tutkinnon suorittaneet konservaattorit saavat lupia.

Kreikan lisäksi kuultiin esitykset Italian, Ranskan, Slovenian, Slovakian ja Maltan tilanteista, joissa kaikissa konservaattorin nimike on suojattu lailla, hyvin eri tavoin tosin.

Retkiä ja illanviettoja

Tiukan päiväohjelman lisäksi jokaiselle illalle oli varattu kohdekäynti ja konservaattorin esittely Ateenan his-

Kuva: Anni Tuominen

Päivä päättyi paneelikeskusteluun. Vasemmalta oikealle: Kreikan E.C.C.O-edustaja Amalia Siatou, Italian ARI:n puheenjohtaja Kristian Schneider, Elis Marçal ja Kreikan A.C.A.W.A:n puheenjohtaja Zoi Sakki.

toriallisiin kohteisiin. Ensimmäisenä päivänä pääsimme kiertämään kreikkalaisten konservaattorien johdolla keskustan kohteita, joukossa Roomalainen agora ja bysanttilainen Kapnikarea-kirkko. Toisen päivän päätteeksi pääsimme tutustumaan Akropoliiseen ja sen konservointiin. Tämä oli itselle ehdottomasti matkan kohokohta. Pääsimme myös Parthenonin sisälle, jonne ei yleensä ole pääsyä turisteilla. Konferenssipäivän päätteeksi tutustuimme Uuden Akropoliin museoon museon pääkonservaattorin johdolla. Ja jotta päivät eivät olisi jääneet liian asiapitoisiksi, oli joka illalle varattu mahdollisuus jutustella kollegoiden kanssa herkullisen kreikkalaisen ruoan ja viinin äärellä. Vaikka illallispöydissä keskusteltiin paljon konservoinnista ja työasioista, ehdittiin siellä myös puida Suomen ja Ruotsin NATO-jäsenyystilannetta, Turkin ihmisoikeusasioita, Euroviisuja ja vertailla lemmikkikissojen kuviakin. Kaiken kaikkiaan ensimmäinen E.C.C.O-yleiskokoukseni antoi valtavasti uusia kontakteja, ajattelemisen aihetta ja oppeja ammattikuntamme identiteettiin liittyen. Tästä on hyvä jatkaa.

Kirjoittaja on E.C.C.O yhteyshenkilö ja Konservaattoriliiton varapuheenjohtaja

Konservaattorikollegat innoissaan Akropoliin konservoinnin esittelystä.

Kuva: Anni Tuominen

Onnellinen PKL:n E.C.C.O-edustaja Parthenonin vierailun jälkeen.

Kuva: Anni Tuominen

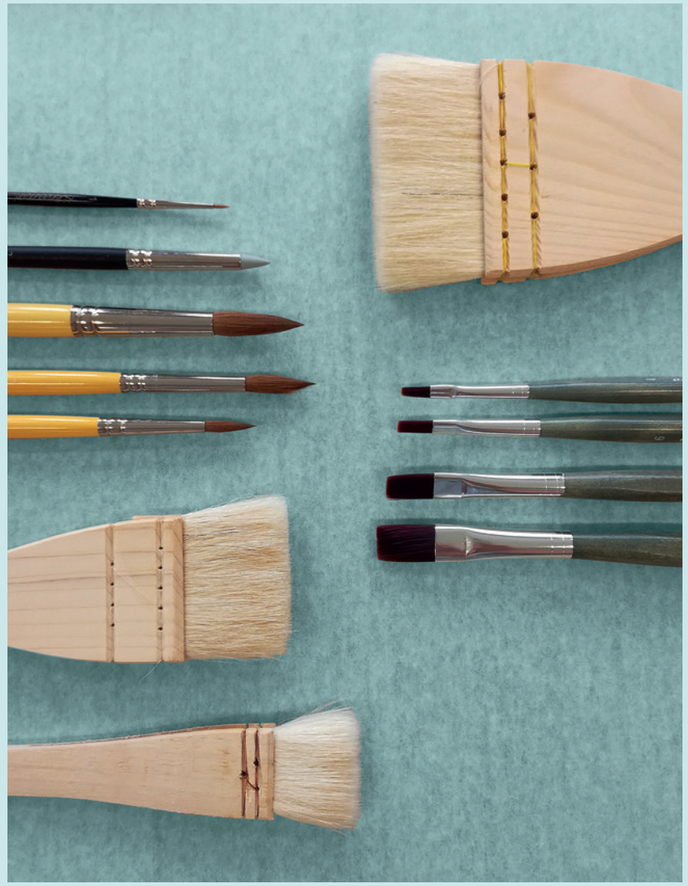

Synteettinen, luonnonharjas, kumipää vai säiliömalli?

Valikoimastamme löytyy laajasti erilaisia korkealaatuisia siveltimiä. Tutustu sivellinvalikoimaan verkkokaupassamme.

Museoiden Hankintakeskus on yli 30 vuoden ajan palvellut uutterasti niin museoita, arkistoja, konservointilaitoksia kuin oppilaitoksiakin, yksityisiä asiakkaita unohtamatta. Asiakaspalvelustamme vastaa Mirkka Eskonen (TaM) ja konservaattorit Anna Aaltonen ja Ilona Osara auttavat sinua paperikonservointiin liittyvissä kysymyksissä.

www.museoidenhankintakeskus.fi

Museoiden hankintakeskus

VÄRITYSTUTKIMUS

Pakollinen paha vai hyödyllinen työkalu rakennusrestaurointi- ja korjausrakennushankkeissa?

TEKSTI: **ANNA-MAIJA KUITUNEN-LAMMILA**
KUVAT: **ANNA-MAIJA KUITUNEN JA ANNI SIPONEN**

Interiöörikonservaattorin ja väritutkijan työssäni olen usein miettinyt tilattujen väritystutkimusten merkitystä tilaajille. Miksi niitä tilataan ja miten niitä hyödynnetään? Rakennussuojelukohteissa väritystutkimus yleensä vaaditaan jo rakennuslupaehdoissa. Mutta onko väritystutkimusten tarkoitus vain palvella viranomaisvaatimuksia? Mikä arvo tutkimuksella on, jos sitä ei lopulta hyödynnetäkään korjaussuunnittelussa? Päätyvätkö tutkimusraportit vain arkistojen hyllyille pölyttymään?

Kuva: Annikaisa Sipponen

Koristeboordin esiinotto helsinkiläisessä porrashuoneessa

Useisiin korjausrakennuskohteisiin väritystutkimus tilataan kiireessä, kun rakennustyöt pitäisi jo saada käyntiin. Oma kokemukseni on, että väritystutkimus koetaan toisinaan pakollisena pahana, joka hidastaa muiden korjaustöiden aloittamista. Usein väritutkija joutuukin tekemään työtään kilpaa purku- ja pohjatöiden tekijöiden kanssa. Eräs tutkijakollegani kiteyttikin tämän tilanteen mielestäni hyvin sanoessaan, että ”tuntuu kuin yrittäisi lukea kirjaa, jonka sivuja jo revitään irti”.

Omista pohdiskeluista opinnäytetyön aihe

Yllä mainituista pohdinnoistani syntyi ajatus tehdä aiheesta konservoinnin YAMK-tutkinnon opinnäytetyö Metropolia Ammattikorkeakoululle. Aihe alkoi tarkentua, kun luin Museoviraston eläkkeelle siirtyneen intendentti **Ulla Setälän** taidehistorian pro gradu -tutkielman: *Väritutkimus rakennushistorian tietolähteenä*. Tutkielmassaan Ulla Setälä ehdottaa erääksi jatkotutkimusaiheeksi selvitystä siitä, miten tarkasti tehtyjä väritystutkimuksia on hyödynnetty rakennusten restauroinneissa.

En halunnut rajata tutkimuskysymystäni koskemaan ainoastaan rakennusrestaurointihankkeissa hyödynnettyjä väritystutkimuksia, vaan halusin ottaa mukaan myös korjausrakennuskohteet. Restaurointihankkeissa väritystutkimuksen käyttö lienee jo rutiinomaista, kun taas korjausrakentamisessa niiden käyttö riippuu pitkälti viranomaismääräyksistä. Monelle korjausrakentamisen parissa työskentelevälle rakennuttajalle ja suunnittelijalle väritystutkimuksen tilaaminen on vielä melko uusi asia, ja opinnäytetyössäni halusinkin selvittää myös heidän näkemyksiään väritystutkimuksista.

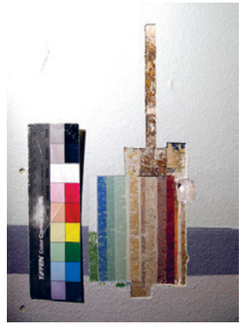

Porrashuoneen seinän eri maalausvaiheet näkyvät nk. väriportaikossa

Haastattelututkimus

Opinnäytetyössäni pyrin selvittämään, miten rakennusrestaurointi- ja korjausrakentamishankkeissa on hyödynnetty kohteissa tehtyjä väritystutkimuksia tai värikartoituksia. Mikä on tilattujen väritystutkimusten merkitys tilaajille; miksi niitä tilataan ja miten niitä hyödynnetään? Minkälaisiin käyttötarkoituksiin väritystutkimuksia tilataan, minkä ikäisiin rakennuksiin niitä tilataan, onko väritystutkimusten tilaaminen ja käyttö mahdollisesti lisääntynyt viimeisen vuosikymmenen aikana ja kokevatko tutkimusten tilaajat ja käyttäjät ne ylipäänsä hyödyllisiksi? Entä mitkä ovat alan tulevaisuudennäkymät ja mitä kehittämistarpeita alalla on? Muun muassa näihin kysymyksiin halusin saada vastauksia väritystutkimusten tilaajilta, tekijöiltä ja käyttäjiltä.

Opinnäytetyöni, *Väritystutkimusten hyödyntäminen rakennusrestaurointi- ja korjausrakennushankkeissa*, suoritettiin laadullisena haastattelututkimuksena. Tutkimusta varten haastattelin 17 asiantuntijaa, joiden joukossa oli rakennuttajia, arkkitehtisuunnittelijoita, museoviranomaisia sekä väritutkijoita. Haastateltavien valinnassa pääpaino oli arkkitehtisuunnittelijoissa. Haastattelut suoritettiin lokakuun 2020 ja helmikuun 2021 välisenä aikana.

Väritystutkimusten hyödyntäminen ja käyttötarkoitukset

Väritystutkimusten hyödyntämisestä toteutuneissa restaurointi- tai korjausrakennuskohteissa ei ole olemassa tilastoitua tietoa. Opinnäytetyön haastattelujen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että suurin osa teetetyistä väritystutkimuksista päätyy jatkokäyttöön. Tutkimukseen osallistuneet arkkitehtisuunnittelijat arvioivat väritystutkimusten hyödyntämisasteeksi jopa noin 90%. Väritutkijat olivat hieman skeptisempiä tämän kysymyksen suhteen. Heidän arvionsa oli, että vain noin 70-75% teetetyistä väritystutkimuksista päätyy jatkokäyttöön. Tieto väritystutkimusten hyödyntämisestä ei kuitenkaan aina välity väritutkijoille. Tässä tuleekin esille tutkijoiden ja tilaajien välisen kommunikaation puute, missä on kehittämisen varaa.

Ensisijaisesti väritystutkimuksia käytetään värityssuunnitelmien, maalaustyöselostuksien ja konservointi-/restaurointisuunnitelmien pohjana. Ilahduttavaa oli kuulla, että tutkimuksessa haastatellut arkkitehtisuunnittelijat eivät tunnistaneet sellaista ilmiötä, että väritystutkimus tilataan vain rakennuslupa-asiakirjoja varten. Saatetaanpa väritystutkimus joskus teettää yksityisomistuksessa olevaan rakennukseen vain silkasta uteliaisuudesta päästä kurkistamaan rakennuksen värityshistoriaan ja ihastelemaan menneiden aikojen värimieltymyksiä. Suurin merkitys väritystutkimuksilla on kuitenkin rakennusperinnön säilymisen kannalta. On tärkeää, että rakennusten historiatiedot dokumentoidaan ja tallennetaan jälkipolvien käyttöön.

Väritystutkimuksia teetetään hyvin laajalla skaalalla keskiaikaisesta Hämeen linnasta aina 1970-luvun asuinkerrostaloihin saakka. Erityisesti 1800-luvulla ja 1900-luvun alkupuolella valmistuneiden rakennusten värityshistoriaa on tutkittu paljon, mutta myös uudemmista 1950-1970 -lukujen rakennuskohteista teetettyjen väritystutkimusten määrä on selvästi lisääntynyt viimeisten kymmenen vuoden aikana. Tämä saattaa johtua siitä, että rakennusvalvonta ja kaupunginmuseo ovat alkaneet herätellä näiden rakennusten omistajia. Myös tutkimusmenetelmät ovat kehittyneet ja halventuneet ja esimerkiksi XRF-alkuaineanalyysejä pystytään nykyään tekemään myös paikan päällä.

Kaikki tutkimuksessa haastatellut henkilöt kokivat väritystutkimukset erittäin hyödyllisiksi. Väritystutkimus on monen mielestä välttämätön työkalu asiallisen restaurointi- tai korjausuunnitelman laadinnassa. Kohteessa tehty väritystutkimus laajentaa

ymmärrystä rakennuksen historiasta, arvoista ja ylipäänsä rakennusajankohdan arkkitehtuurista. Väritystutkimuksen ja muiden rakennuskohteessa teetettyjen selvitysten avulla voidaan perustella, miksi tiettyjä asioita tehdään.

Väritystutkimuksen tulevaisuudennäkymät

Alan tulevaisuudennäkymistä tutkimukseni ei antanut täysin selkeää kuvaa. Voisi kuvitella, että rakennuskantamme ikääntyessä väritystutkimusten teettäminen ja hyödyntäminen lisääntyisivät. Tätä kaikki haastatellut asiantuntijat toivoivat, mutta yleisesti myös nähtiin, että väritystutkimusten käytön lisääntyminen on hidas prosessi, joka vaatisi arvomaailman muutosta. Tämä edellyttää asennekasvatusta ja alan koulutuksessa nykyistä enemmän panostamista korjausrakentamisen opetukseen. Korjausrakennushankkeissa tulisi erilaiset tutkimukset nähdä pelkän rahanmenon sijasta suunnittelutyötä helpottavina ja hyödyttävinä toimenpiteinä. Rakennusvalvonnalla on iso rooli asennemuutoksessa. Tilaajat eivät lähtökohtaisesti teetä mitään, mikä ei ole välttämätöntä.

Seinäpinnan poikkileikkauskuvassa, 50-kertainen suurennos, näkyy pintakäsittelykerroksia noin sadan vuoden ajalta

Tutkimushaastatteluissa tuli myös esille, että modernin rakennuskannan suojelun problematiikka herättää suunnittelijakunnassa huolta lähinnä 1950-luvulta lähtien käytetyn huonon rakennustekniikan vuoksi. Kuinka tarkasti huonosti rakennettuja rakennuksia kannattaa ylipäätään tutkia ja kannattaako niitä korjata?

> Väritystutkimus koetaan pakollisena pahana, joka hidastaa muiden korjaustöiden aloittamista. Usein väritutkija joutuukin tekemään työtään kilpaa purku- ja oihjatöiden tekijöiden kanssa. Tuntuu kuin yrittäisi lukea kirjaa, jonka sivuja jo revitään irti.

Entä, jos väritystutkimus olisikin pakollinen tutkimus kaikissa korjausrakennushankkeissa, kuten on laita esimerkiksi asbesti- ja haitta-ainekartoitusten osalta. Ne tulivat vuonna 2015 lakisääteisiksi tutkimuksiksi ennen vuotta 1994 rakennetuissa korjaus- tai muutoskohteissa. Väritystutkimus olisi hyvä lisäselvitys myös rakennushistoriaselvityksen liitteenä. Rakennushistoriaselvityksessä tutkitaan arkisto- ja kenttätöiden avulla kohteen historiaa, suunnittelu- ja muutosvaiheita ja nykytilaa (**Sahlberg** (toim.) 2010, 9). Rakennushistoriaselvitys voisikin olla jokaisen talon ”oma kirja” rakennuksen iästä tai kulttuurihistoriallisesta statuksesta riippumatta.

Väritystutkimusalan kehitystarpeet

Haastattelujen perusteella väritystutkimusraportit ovat yleensä olleet selkeitä. Väritystutkimusten tekijät valikoituvat usein aikaisempien hyvien kokemusten ja referenssien kautta.

Tutkimusraporttien käyttäjät toivovat kuitenkin, että raportit sisältäisivät enemmän tietoa maalipinnoista otetuista tutkimusnäytteistä, esimerkiksi näytteiden valokuvia. Tutkimusraportteihin voisi myös rohkeasti liittää yksinkertaisia käsin tehtyjä piirroksia, joissa esitetään lisätietoa tutkimuslöydöksistä, esimerkiksi koristemaalausten väreistä ja sijoittelusta. Raporteissa käytetään yleensä vain valokuvia havainnollistamaan löydöksiä, mutta valokuvasta on usein vaikea tulkita esimerkiksi värejä. Loppujen lopuksi väritystutkimusraporttien käyttäminen ja tulosten tulkinta vaatii osaamista, joka kertyy vain kokemuksen myötä.

Opinnäytetyön haastatteluissa kävi myös ilmi, että väritutkijoiden osaamista ei juurikaan hyödynnetä väritystutkimusraportin valmistuttua. Keskustelu väritutkijan, tilaajan ja arkkitehtisuunnittelijan välillä voisi kuitenkin olla hedelmällistä kaikkien osapuolten kannalta. Väritutkija voitaisiin esimerkiksi kutsua värikatselmuksiin, joissa tarkastellaan väritystutkimuksen pohjalta ehdotettuja värimalleja. Katselmuksissa on perinteisesti tähän asti ollut mukana vain tilaaja, suunnittelija, kaupunginmuseo ja mahdollisesti maalausurakoitsija. Väritutkija loistaa poissaolollaan.

Lisää värikoulutusta rakennusalan ammattilaisille

Käytännön tietoa väritystutkimusten tekemisestä ja tilaamisesta voitaisiin antaa esimerkiksi suunnittelijoille ja rakennuttajille järjestettyjen konferenssien ja seminaarien yhteydessä. Esityksissä voisi kertoa väritystutkimusten käyttötarkoituksesta, käytännön työvaiheista sekä erityisesti siitä, minkä verran niiden tekemiseen yleensä kuluu aikaa.

Väritystutkimusten tulosten tulkintaan liittyvistä haasteista voisi myös kertoa tarkemmin. Esityksissä voisi tuoda esiin senkin, kuinka tärkeää olisi jo etukäteen varata resursseja restaurointi- ja korjaustyön aikaiselle rakennuspintojen tutkimukselle. Nykyään rakennuskohteen tutkimukset painottuvat lähes pelkästään suunnittelutyötä edeltävälle ajalle, jota leimaa usein kiireen tuntu. Väritystutkimus on kuitenkin luonteeltaan sellainen selvitys, jota voidaan varsin hyvin tehdä pikku hiljaa eteenpäin, jo ennen kuin varsinaista käyttötarvetta on edes ilmennyt, täydentäen tutkimustulokset aina samaan tutkimusraporttiin.

Rakennusalan peruskoulutukseen tulisi myös sisältyä pakollinen väri- ja maaliainekurssi erityisesti arkkitehdeille ja rakennusinsinööreille. Tämän kurssin yhteyteen voitaisiin liittää koulutusta vanhojen rakennusten väritystutkimustyön tilaamisesta ja hyödyntämisestä. Myös väritutkijoiden keskuudessa on tarvetta syventävälle lisäkoulutukselle. Menetelmät kehittyvät koko ajan ja väritutkijoiden on hyvä olla tietoisia uusista tekniikoista ja mahdollisuuksista.

Väritystutkimusten arkistointi retuperällä

Moni opinnäytetyötä varten haastattelemani asiantuntija oli huolissaan siitä, missä väritystutkimusten tiedot säilyvät, jos niitä ei toimiteta museoiden tai virastojen arkistoihin? Kuinka hyvin esimerkiksi taloyhtiöiden teettämät tutkimukset säilyvät kiinteistöjen tiloissa? Huolta herättää myös se, millä tavoin vanhoja paperisia tutkimusraportteja nykyään kohdellaan ja mitä vaikeuksia nykyisten sähköisesti toimitettujen väritystutkimustiedostojen avaamisessa voi tulla vastaan tulevaisuudessa. Virallisilla arkistoilla puolestaan on omat arkistotekniset säätönsä, jotka eivät aina palvele vanhojen tutkimusraporttien liitteenä olevien lippulappusten säilymistä. On-

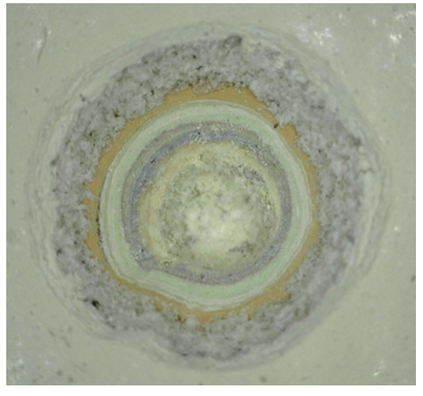

Maalipintojen värikerroksia voi tutkia myös kraateriavauksien avulla. Kuvassa on 50-kertainen suurennos kraaterista, jossa näkyy seinäpinnan maalausvaiheita reilun 100 vuoden ajalta.

Värikoodausta.

> Ihanteellista olisi, että kun kaivataan tietoa jonkin tietyn aikakauden väreistä, niin lähtötiedot löytyisivät yhdestä arkistosta.

gelmia tutkimustulosten säilymisen kannalta tulee vastaan myös silloin, kun näytepalasia ja poikkileikkausnäytteitä säilyttänyt yritys lopettaa toimintansa ja aineistoa joutuu hävitettäväksi.

Restaurointi- ja korjausrakentamishankkeilla on usein ns. projektipankit, joihin hankkeen tiedot tallennetaan. Ne eivät kuitenkaan aina ole kaikille avoimia. Ihanteellista olisi, että kun kaivataan tietoa jonkin tietyn aikakauden väreistä, niin lähtötiedot löytyisivät yhdestä arkistosta. Tällä hetkellä ei oikein ole sellaista paikkaa, mihin niitä koottaisiin. Tällaiset kaikille avoimet arkistot olisivat myös yleissivistäviä.

Uunituore väritystutkimusstandardi

Alalle kaivataan myös yhteisiä väritystutkimusstandardeja. Niiden toivotaan yhdenmukaistavan alan käytäntöjä ja tutkimustulosten raportointia. Ehdotus eurooppalaiseksi väritystutkimusstandardiksi oli opinnäytetyötä ja siihen sisältyviä haastatteluja tehdessäni toisella lausuntokierroksella, jossa se viimein hyväksyttiin. Standardi SFS-EN 17543:2021 "Conservation of Cultural Heritage, Finishes of built heritage, Investigation and documentation" vahvistettiin kansalliseksi SFS-standardiksi elokuussa 2021. Nähtäväksi jää, miten standardin käyttöönottaminen vaikuttaa väritystutkimusalan kehitykseen.

Näytteenotto.

Kirjoittaja on interiöörikonservaattori (YAMK) Anna-Maija Kuitunen-Lammila, joka työskentelee Rakennusentisöintiliike Ukri Oy:ssä

Väritystutkimus

Väritystutkimus tarkoittaa rakennuksen pintakerrosten historiallista selvitystä, joka tehdään tutkimalla paikan päällä ja tutustumalla lähdeaineistoon. Yleensä tutkimuskohteena ovat rakennuksen maalatut pinnat, joista voidaan tutkia värisävyjen lisäksi maalikerrosten koostumusta, kiiltoastetta tai mahdollisia koristemaalauksia. Maalikerrosten lisäksi kohteesta voi löytyä myös esimerkiksi tapetteja, kultausta ja läpivärjättyä koristerappausta, jotka nekin tutkitaan ja raportoidaan työn tilaajalle.

Väritystutkimuksen avulla voidaan selvittää rakennuksen alkuperäisväritystä tai muita merkittäviä väritysvaiheita, tutkia ja ajoittaa värityksen muutosvaiheita sekä löytää alkuperäisistä suunnitelmista poikkeavia toteutuksia. Väritystutkimus tehdäänkin yleensä rakennuksen restaurointi- tai korjaushankkeen suunnittelutyön pohjaksi. Väritystutkimuksen perusteella voidaan rakennuksen väritys haluttaessa palauttaa alkuperäisen kaltaiseksi. Väritystutkimuksen avulla selvitettävät aikaisemmin käytettyjen pintakäsittelyaineiden sideaineet ovat hyvin tärkeää tietoa maalaustyöselostuksen laatijalle, jotta voidaan varmistua uuden pintakäsittelyaineen yhteensopivuudesta edellisen maalikerroksen kanssa.

Väritystutkimuksen tilaaminen lähtee usein rakennusvalvontaviranomaisten vaatimuksesta tai kaupungin- tai maakuntamuseon suosituksesta. Väritystutkimuksia tekevät pääsääntöisesti väritutkijat, jotka ovat koulutukseltaan yleensä konservaattoreita tai artenomeja.

Lähteet:

Kuitunen-Lammila, Anna-Maija *2021. Väritystutkimusten hyödyntäminen rakennusrestaurointi- ja korjausrakennushankkeissa – Haastattelututkimus. Konservoinnin koulutusohjelma. Ylempi AMK. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu. https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-20211202023172*

Sahlberg, Marja *(toim.) 2010. Talon tarinat -rakennushistorian selvitysopas. Museoviraston rakennushistorian osaston ohjeita ja oppaita 4. Helsinki: Museovirasto, rakennushistorian osasto.*

Setälä, Ulla *2011. Väritutkimus rakennushistorian tietolähteenä. Taidehistorian pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos.*

STRAPPO

– HILKKA TOIVOLAN SEINÄMAALAUKSEN IRROTUS JA SIIRTO TURUN SATAMASSA

TEKSTI: **ANNA-MAIJA KUITUNEN-LAMMILA**
KUVAT: **TYÖRYHMÄ***

Turun museokeskus käynnisti Hilkka Toivolan suurikokoisen seinämaalauksen Portti itään ja länteen siirtoprojektin tammikuussa 2022, sillä teos oli vaarassa tuhoutua, kun tullipaviljonkirakennus puretaan Turun satamassa.

Tullipaviljonkirakennus valmistui vuonna 1957 ja se toimi alun perin matkustajapaviljonkina laivamatkailijoille. Vuonna 1972 Silja Linelle valmistui uusi matkustajaterminaali. Vanha matkustajapaviljonkirakennus luovutettiin tullin ja satamavalvonnan käyttöön ja sitä alettiin kutsua Tullipaviljongiksi (nyk. Tullin erityisvalvonta). Nyt se on tarkoitus purkaa.

Turun Satama Oy päätti tilata Turun museokeskukselta Toivolan taideteoksen irrotus- ja siirtotyön, jotta Suomessa harvinainen suurikokoinen seinämaalaus saadaan talteen ja säilytettyä arvokkaana kulttuuriperintönä tuleville sukupolville. Näin suurikokoisen seinämaalauksen irrotusta strappo-tekniikalla ei tiettävästi ole aikaisemmin tehty Suomessa.

Tyhjillään oleva tullipaviljonkirakennus huhtikuussa 2022.

Kuva: Turun museokeskus

Rakennus toimi valmistuttuaan matkustajapaviljonkina.

Piirustus: Turun museokeskus

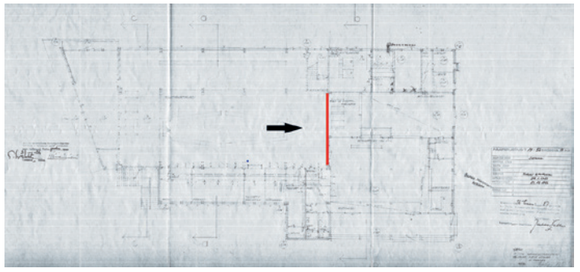

Matkustajapaviljongin pohjapiirros vuodelta 1956. Toivolan seinämaalaus on tullitarkastushallin päätyseinässä.

**Työryhmä: pääkonservaattori Mats Sjöström ja taidekonservaattori Emilia Kallinen Turun museokeskuksesta sekä taidekonservaattori Liisa Wlodarczyk-Helle, rakennuskonservaattori Helena Salo ja interiöörikonservaattori Anna-Maija Kuitunen-Lammila Konservointi Helteeltä.*

Portti itään ja länteen on ollut Hilkka Toivolan suuri maalausurakka

Taiteilija **Hilkka Toivola** (1909-2002) maalasi suurikokoisen monumentaalimaalauksen Turun sataman entiseen matkustajapaviljonkiin vuonna 1957. Fresko syntyi seinämaalauskilpailun tuloksena. Toivola voitti sataman huoltorakennuksen seinämaalauskilpailun vuonna 1953, mutta häntä pyydettiin-kin toteuttamaan voitokas maalauksensa toiseen paikkaan, uuteen matkustajapaviljonkiin. Toivola teki tähän kohteeseen uudet luonnokset. (Hujala 2006, 43)

Toivolan Portti itään ja länteen otti vastaan Ruotsista saapuvat matkailijat Turun satamassa. Maalaus kuvaa Turkua Suomen ja muun Euroopan yhdistäjänä. Teoksen keskellä olevan naishahmon on tulkittu kuvaavan Turku-neitoa. (Hujala 2006, 31) Teos on toteutettu osittain freskona, osittain seccona. Seccoon käytetyn maaliaineen sideaineesta ei ole vielä saatu täyttä varmuutta. Maalausteos sijaitsee korkean salin päätyseinässä oviaukkojen yläpuolella. Se on suunnikkaan muotoinen ja myötäilee salin katon vinoa linjaa. Maalauksen leveys on 10,35 m, vasemman reunan korkeus 3,40 m ja oikean reunan korkeus 4,20 m.

Hilkka Toivola oli merkittävä naistaiteilija Turussa. Toivolan seinämaalauksia löytyy mm. Helsingin entisestä tyttönormaalilyseosta (nyk. Helsingin kauppakorkeakoulun Chydenia-rakennus), jonka juhlasalin yhtä seinää koristaa kolmiosainen fresko Ihmisen elinpäivät (1947). Toivola suunnitteli myös mm. lasimaalauksia Turun Mikaelinkirkkoon ja Helsingin Kannelmäen kirkkoon. Toivola opiskeli freskotekniikkaa mm. Italiassa ja Norjassa ja toimi opettajana Turun piirustuskoulussa.

Seinämaalausten irrotusmenetelmät ja niiden haasteet

Seinämaalausten irrotusmenetelmiä on kolme: strappo, stacco ja stacco a massello. Strappo-menetelmässä seinästä irrotetaan vain teoksen maalipinta. Stacco-menetelmässä irrotetaan myös maalipinnan alla oleva rappauskerros. Stacco a massello -menetelmässä seinämaalaus irrotetaan yhdessä rappauksen ja seinärakenteen kanssa.

Stacco-menetelmällä irrotettu pinta on suhteellisen jäykkä ja sen vuoksi se herkästi murenee irrotuksen yhteydessä. Pinta on tuettava hyvin etupuolelta irrotuksen ja kuljetuksen ajaksi. Stacco a massello -menetelmä painavine seinäpaloineen tuo haasteita teoksen kuljetukseen ja säilytykseen sekä mahdolliseen uudelleensijoittamiseen. Sen sijaan strappo-menetelmällä irrotettua pintaa on verrattain kevyt liikutella ja sen varastoiminen vie vähemmän tilaa kuin muilla menetelmillä irrotettujen pintojen. Irrotetun maalipinnan kiinnittäminen uuteen pintaan on myös helpompaa muihin menetelmiin verrattuna.

Seinämaalaus myötäilee katon viistoa linjaa.

Kuva: Ville Hakala

Työryhmän perehdyttäminen strappo-tekniikkaan

Seinämaalauksen irrotuksen toteuttanut työryhmä kokoontui ensimmäisen kerran yhteen tammikuussa 2022 ja ryhtyi perehtymään strappo-tekniikkaan professori **Robert Rogalin** johdolla. Työryhmään kuuluivat pääkonservaattori **Mats Sjöström** ja taidekonservaattori **Emilia Kallinen** Turun museokeskuksesta sekä taidekonservaattori **Liisa Helle-Wlodarczyk**, rakennuskonservaattori **Helena Salo** ja interiöörikonservaattori **Anna-Maija Kuitunen-Lammila** Konservointi Helteeltä. Työryhmän jäsenillä oli entuudestaan vain vähän kokemusta strappo-tekniikasta. Professori Rogal oli kuitenkin kärsivällinen ja ohjeisti työryhmää kymmenen päivän ajan havainnollistaen jokaisen työvaiheen, menetelmän ja materiaalien valmistuksen. Liisa Helle-Wlodarczykin puolankielen taito oli suureksi avuksi työryhmälle perehdyttämisvaiheessa.

Strappo-menetelmä on monivaiheinen prosessi

Seinäpinnan puhdistus

Maalauksen irrotustyö aloitettiin joulukuussa 2021 seinäpinnan puhdistuksella. Teos puhdistettiin nostimilta käsin kuivapuhdistussienien avulla. Tämän jälkeen maalaus dokumentoitiin uudestaan. Freskon suuren koon takia siitä ei saatu tarpeeksi tarkkaa valokuvaa yhdellä otoksella. Tämän vuoksi maalaus kuvattiin useammassa osassa, jotka sitten yhdistettiin yhdeksi valokuvaksi tietokoneohjelman avulla.

Työsuunnitelma

Seinämaalausta ei voitu irrottaa kokonaisena, sillä lähes 40 m^2 kokoinen pala olisi ollut haasteellista laskea alas ja kuljettaa pois rakennuksesta. Teos päätettiin jakaa neljäänkymmeneenyhteen alueeseen, jotka irrotettiin kukin erikseen. Alueet pyrittiin rajaamaan rappauspinnan työsaumojen mukaan sekä kuvasommitelman kannalta järkevistä paikoista, kuten väri-alueiden äärireunoilta. Myös ihmis- ja eläinhahmot haluttiin saada mahdollisimman kokonaisina alas seinältä. Irrotetut alueet kiinnitettiin kosteuden kestäviin märkätilalevyihin, joiden koko (1200 mm x 2600 mm) määritteli irrotettavien alueiden maksimikoon.

Irrotettavan maalipinnan suojaus

Strappo-menetelmässä teoksen maalipintaan kohdistuu rasitusta mm. kuuman vesihöyryn tai lämpimän vesihaudepuhdistuksen yhteydessä, ja tästä syystä Toivolan maalaus konsolidoitiin sivelemällä pintaan useita kerroksia metoksipropanoliin (Dowanol PM) liuotettua polyvinyyliasetaatia (Winacet® Ret). Konsolidointi vahvistaa maalipintaa, jotta se kestäisi strappo-prosessin kaikki vaiheet.

Maalipinnan irrotus

Maalipinnan irrotusta varten valmistettiin 25-prosenttista coletta-liimasta, joka sisälsi eläinliimaa (nahka- tai luuliimaa), vettä, etikkaa, hunajaa ja häränsappea. Seoksen annettiin turvota yön yli ja seuraavana päivänä se lämmitettiin liedellä juoksevaksi. Colettaa siveltiin seinään ja kuivuttuaan se kiristyi ja irrotti maalipinnan alustastaan. Maalipinnan tukimateriaaliksi (facing) soveltuu esimerkiksi sitkeä japaninpaperi tai harsokangas. Toivolan freskon irrotuksessa käytettiin japanilaista Senkwa-paperia (38 g/m^2) ja Tosa Washi -paperia (28 g/m^2). Irrotettavaksi suunnitellun alueen reunat leikattiin veitsellä muutaman millimetrin syvyydeltä. Sen jälkeen alue rajattiin suojateipillä ja alueen ympärillä olevat teoksen pinnat suojattiin huolellisesti muovilla.
Lämmitettyä colettaa siveltiin irrotettavalle alueelle ensin kertaalleen. Sen annettiin jähmettyä sen verran, että päälle voitiin sivellä toinen kerros liimaseosta ja asetella pintaan kiinni japaninpaperista leikattuja n. 20 cm x 20 cm kokoisia arkkeja. Paperiarkkien saumat limittyivät juuri ja juuri toisiinsa. Tämän jälkeen papereiden päälle siveltiin kerros colettaa ja paperipintaa hierottiin varovasti sormin ilmakuplien poistamiseksi. Kun pinta oli hetken kuivunut, siihen siveltiin jälleen kerros colettaa ja pintaan aseteltiin toinen kerros japaninpaperiarkkeja limisaumoin, kuitenkin niin, etteivät paperiarkkikerrosten saumat osuneet kohdakkain. Tämän jälkeen pinnalle lisättiin jälleen colettaa ja ilmakuplat hierottiin pois.
Seuraavaksi pintaan kiinnitettiin noin 20 cm levyiset suodatinkangaskaitaleet. Pintaan siveltiin ensin colettaa, jonka päälle suodatinkangaskaitaleet paineltiin. Kankaan päälle siveltiin jälleen colettaa. Pinnan kuivuttua siihen liimattiin pellavakangaskaitaleita samalla menetelmällä kuin suodatinkankaat oli liimattu. Pellavakangaskaitaleet ulottuivat hieman irrotettavan alueen reunojen ulkopuolelle, jotta maalipinta pystyttiin kiskaisemaan irti alustasta pellavakankaiden reunoista vetämällä.

Irrotettavat kuva-alueet on piirretty ja numeroitu valokuvaan irrotusjärjestyksessä.

Liima-, paperi- ja kangaskerrosten annettin kuivua ja kiristyä 3–5 vuorokautta. Tämän jälkeen irrotettavan alueen leikkausurat avattiin uudestaan veitsellä leikaten. Maalipinta alkoi yleensä tässä vaiheessa olla reunoiltaan jo hieman irti. Kuva-alue repäistiin irti seinästä napakoin vedoin pitämällä kiinni pellavakankaan reunoista. Irtirepäistyn maalipinnan tausta konsolidoitiin ja liuoksen annettiin kuivahtaa seuraavaan päivään.

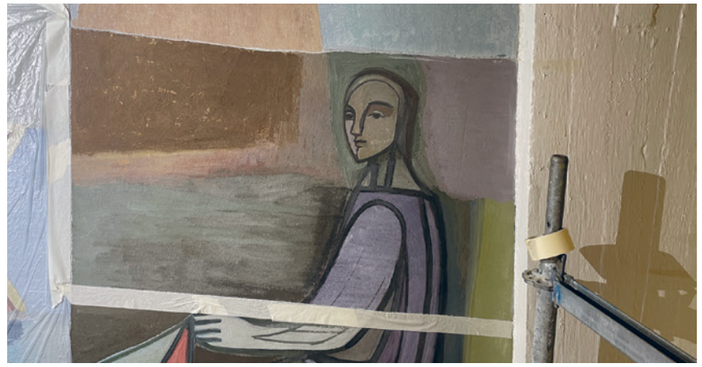

Naisfiguuri rajattiin veitsellä leikkaamalla.

Naisfiguuri kahteen kertaan japaninpaperilla paperoituna.

Paperoinnin jälkeen pintaan liimattiin suodatinkangaskaitaleet.

Lopuksi pintaan liimattiin pellavakangasta

Maalipinnan kiinnitys levyalustalle

Irrotetut maalipinnat kiinnitettiin kosteuden kestävistä märkätilalevyistä valmistetuille alustoille. Levyalustasta saatiin tarpeeksi jäykkä liimaamalla 10 mm paksuinen ja 18 mm paksuinen märkätilalevy ristikkäin toisiinsa. Liimana käytettiin joustavaa polyuretaanivahvistettua liima- ja tiivistemassaa. Levyjen päälle liimattiin vieri viereen noin 10 cm levyisiä polystyreeniliuskoja, joiden paksuus oli noin 5 mm. Polystyreenikerros toimii ns. interventiokerroksena ja sen päälle kiinnitetyt seinämaalauspinnat on tarvittaessa helpompi irrottaa levyalustasta. Seinämaalauksen osat voidaan myöhemmin kiinnittää uuteen kohteeseen joko levyalustoineen tai levyistä irtileikattuina. Istituto Centrale di Restauro (nyk. Istituto Superiore per la Conservazione ed il Restauro) määritteli 1960-luvulla interventiokerroksen pakolliseksi kerrokseksi tämän tyyppisissä kuvapintojen siirtotöissä (transfer) (Mora 1961, 123–124).
Irrotetun maalipinnan taustapuolelle levitettiin vaaleaa saneerauslaastia noin 5 mm kerrospaksuudelta ja sen päälle aseteltiin harsokangasta. Laasti sekoitettiin huolellisesti laastin valmistajan ohjeiden mukaan. Tässä yhteydessä laastiin lisättiin hieman akryyliliimaa, jonka tarkoitus oli lisätä

Naisfiguurin taustapuoli irtirepäisyn jälkeen.

laastin joustavuutta ja parantaa laastin kiinnittyvyyttä polystyreenikerroksen pintaan.
Samaa laastia levitettiin myös polystyreenipinnoille. Laastin kiinnittymisen varmistamiseksi polystyreenipintaan tehtiin ristikkäisviiltoja. Kun laasti oli vielä märkää, irtirepäisty maalipinta laskettiin varovasti levyn päälle. Tämän jälkeen kuvapalasen pinta kaulittiin huolellisesti tasaiseksi. Samalla pyrittiin saamaan laastissa olevat ilmakuplat pois. Laastin annettiin kuivua levyjen ja painojen alla seuraavaan päivään, jonka jälkeen sen annettin vielä kovettua ilman painoja 1–2 vuorokautta.

Paperi- ja kangaskerrosten poistaminen

Kun kiinnityslaasti oli kovettunut riittävästi, aloitettiin maalipinnan päälle liimattujen kankaiden ja japaninpapereiden poistaminen kuuman vesihöyryn ja palettiveitsen avulla. Kuuman vesihöyryn annettiin vaikuttaa pellavakankaan päällä niin kauan, että coletta suli kunnolla. Näin kankaat

Kuvan taustapuolelle levitettiin laastia ja harsokangasta.

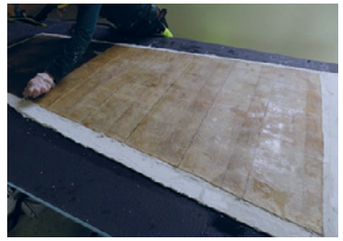

Kuvapala aseteltuna kiinnityslaastin päälle

voitiin vetää yksi kerrallaan pois pinnasta. Kankaiden poistossa seinästä irrotettuun maalipintaan ei saisi tulla yhtään vetoa, jotta se ei lähde irtoamaan kiinnityslaastista. Samalla menetelmällä poistettiin suodatinkankaat. Lopuksi poistettiin japaninpaperikerrokset runsaan höyrytyksen jälkeen palettiveistä apuna käyttäen. Liimajäämät puhdistettiin maalipinnalta kuuman vesihöyryn ja imusienien avulla. On hyvin tärkeää saada kaikki eläinliima pois pinnasta, sillä liimajäämät saattavat irrottaa väripintaa irti laastista. Kangas- ja paperikerrosten poistamisessa kokeiltiin myös kylmiä vesihauteita hyvin tuloksin.

Viimeistely

Strappo-menetelmällä irrotettavasta maalipinnasta jää lähes aina jonkin verran alkuperäistä maalipintaa kiinni seinärappaukseen. Noin 5–20% maalipinnasta ei irtoa alustastaan. Maalipinnan uudelleen irrotusta kokeiltiin muutamista kohdista melko hyvin tuloksin. Uudelleen irrotettu alue on mahdollista upottaa maalaukseen myöhemmin. Toivolan teoksessa esimerkiksi Turku-neitoa esittävän naisen kasvot jouduttiin irrottamaan uudelleen, kun ne eivät ensimmäisellä kerralla irronneet kunnolla rappauspinnasta.
Irrotetun maalipinnan puutoskohtien retusointia kokeiltiin muutamaan kuvapalaan. Retusoitavat kohdat rasteroitiin tratteggio-menetelmällä kuivapigmenttejä ja Lascaux Medium for Retouching-sideainetta käyttäen.

Höyrypuhdistus

Irrotustekniikka hioutui työn edetessä

Projektissa käytetty strappo-menetelmä on monivaiheinen, hidas ja tarkkuutta vaativa tekniikka. Työryhmämme kehitteli juuri tälle kohteelle sopivan menetelmän viikkosuunnitelmineen. Alussa suunniteltu irrotusmenetelmä ei kaikilta osin soveltunutkaan tähän kohteeseen, ja vastaan tulleet haasteet pakottivat kehittämään irrotustekniikkaa. Ongelmia aiheutti mm. irrotettujen palojen kiinnittäminen taustalevyille.

Naisfiguurin pinta on puhdistettu kangas- ja paperikerroksista. Vasemmassa ylänurkassa oleva ruskea maalipinta on maalattu seccotekniikalla. Se ei kestänyt paperikerrosten poistoa. Alta kuultaa al frescona maalattu keltainen väri.

On erittäin tärkeää, että kiinnityslaasti valmistetaan huolellisesti ohjeen mukaan. Kuvapalojen asettamisessa märän laastin päälle on myös oltava huolellinen, ettei synny ilmakuplia, koska ne saattavat heikentää laastia ja murentaa kuvapintaa.
Työn edetessä huomattiin, että kaikki kuva-alueet eivät irronneet seinäpinnasta samalla tavalla. Toivolan freskossa oli mm. alue, joka oli ympäröivää aluetta sileämpi. Maalauksessa on ilmeisesti käytetty eri maalaustekniikoita ja/tai maalin sideainetta. Kokeilemalla opittiin sekoittamaan oikean vahvuinen liimaseos, jolla sileämmätkin pinnat irtosivat alustasta.
Seinämaalauksen lähemmässä tarkastelussa selvisi, että Portti itään ja länteen ei olekaan ihan puhdas fresko, vaan siinä on joitakin alueita, jotka on maalattu al seccona. Toivola on tehnyt myös jonkin verran lisäyksiä ja viimeistelyjä seccotekniikalla, mm. hahmojen ääriviivoja on korostettu. Maalausurakan aikana Toivolalle on saattanut tulla kiire ja rappausalusta on päässyt kuivumaan. Tämä ehkä selittää sen, miksi freskossa on al seccona tehtyjä alueita.

> Vielä ei tiedetä teoksen jatkosijoituspaikkaa ja pääseekö sitä enää näkemään seinälle kiinnitettynä.

Lopuksi

Portti itään ja länteen on nyt irrotettu seinältä ja kiinnitetty taustalevyille kuljetusta ja säilyttämistä varten. Vielä ei tiedetä teoksen jatkosijoituspaikkaa ja pääseekö sitä enää näkemään seinälle kiinnitettynä. Eräs mahdollinen sijoituspaikka olisi suunnitteilla oleva uusi matkustajaterminaalirakennus Turun satamassa. Se olisi ikään kuin teoksen paluu juurilleen. Meriaiheisena seinämaalaus sopisi hyvin terminaalirakennukseen, jossa se olisi kaikkien laivamatkailijoiden nähtävillä. Myös Turun museokeskuksen tuleva uusi museorakennus Turun satamassa voisi kenties tarjota kodin tälle upealle monumentaalimaalaukselle.

Kirjoittaja on interiöörikonservaattori ja tekee monipuolisesti alan töitä, tämän projektin ajan hän työskenteli Konservointi Helteellä

Kirjallisuutta:

Brajer, I. 2002. *The Transfer of Wall Paintings. Based on Danish Experience.* London: Archetype Publications Ltd..

Hujala, S. (toim.) 2006. *Hilkka Toivola ja Otso Karpakka. Yhdessä Elettyä - Tillsammans Upplevt.* Wäinö Aaltosen museon julkaisuja nro 50. Keuruu: Otavan kirjapaino.

Mora, Paolo 1961. *Some Observations on Mural Paintings. Studies in Conservation. Recent Advances in Conservation*: Contributions to the IIC Rome Conference, 1961. Volume 6, Issue sup 1, 1961.

Räsänen, A. 2020. *Seinämaalauksesta kehystetty taideteos. Muutosprosessin vaiheet.* Konservoinnin koulutusohjelma. Ylempi AMK. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Sanastoa

Al fresco *= kalkkiveteen sekoitetuilla pigmenteillä tehty maalaus tuoreen kalkkilaastipinnan päälle. Pigmentit sitoutuvat pintaan laastin karbonatisoituessa*

Al secco *= kuivan kalkkilaastipinnan päälle tehty maalaus. Maaliin lisätään jokin sideaine, kuten kaseiini, muna, eläinliima tai sammutettu kalkki*

Strappo *= (italiaksi repäistä, nykäistä), seinämaalaus irrotetaan repäisemällä vain maalipinta irti seinästä, kehitetty 1700-luvulla Italiassa*

Stacco *= väripinnan irrotus alustasta laastikerroksen kanssa, kehitetty 1700-luvun alkupuolella*

Stacco a massello *= väripinnan irrotus alustasta laasti- ja seinärakenteen kanssa, käytetty 1500-luvulta lähtien*

Facing *= teoksen väripinnan suojaus esim. paperikerroksella ja liimalla*

Coletta *= eläinpohjainen liimaseos*

Transfer *= seinämaalausten irrotus ja siirto*

Public Access

Visible and Visitable Storage: An Evolving Phenomenon

TEKSTI: **JOHN GAYER**

For several decades museums have been working to break a common perception of being too secretive about what they do. This, in turn, has generated diverse initiatives to be more transparent. For example, between 1988 and 2006 the Luce Foundation supported the creation of visible storage displays, three of which are in New York City and one in Washington, D.C. The New York Times, which reported on this way of making thousands of previously inaccessible objects accessible, addressed the topic in a humorous fashion by calling them walk-in closets (Bohlen, 2001). Other methods encompass distributing municipal art collections throughout city offices, digitising images for online viewing and offering tours of museum storage centres. Situating pop-up conservation studios in exhibition spaces also exposes visitors to what conservators do. Introducing window walls as a means of exposing conservation studios, launching YouTube channels, and producing television series represent additional ways of highlighting behind-the-scenes activities. The BBC-Open University collaboration, Secrets of the Museum (2020–), is a prime example of the latter. It chronicles the processes of acquisition, conservation, transporting artworks, curating, design and exhibition management at the Victoria & Albert Museum. As of 2022, three seasons of the series have already aired.

Depot Boijmans Van Beuningen is not a museum!

But with the opening of Depot Boijmans Van Beuningen in Rotterdam in November 2021, a new standard has been set. The landmark building – designed by MVRDV architects in the shape of an oversize mirror-clad bowl – has been billed as the world's first storage facility granting public access to a museum's entire collection. While large windows allow visitors to peek into storage vaults, conservation studios, the packing area, transfer area and acclimation zone, the building also includes several presentation galleries. Here, I was able to view an exhibition that lays out the Depot's story and a new display system being tested. These spaces will also be used to demonstrate various tasks and host tutorials, such as one on the principles of collecting and collection care. Though one must take a tour to physically visit storage vaults and other workspaces, members of the public can make requests to view specific works in the privacy of one of two study rooms.

Touring the Depot verifies that the seven-story structure has been expertly divided between public areas – the ground floor and atrium that forms the building's central core – and work zones. Visitor access is, therefore, effectively controlled. The collection, which numbers 151,000 works, contains numerous objects of note. It, for example, holds one of three existing versions of Pieter Bruegel the Elder's The Tower of Babel (c. 1568) and distinguished examplars of modern design. The latter includes Futuro (1968), Matti Suuronen's prefabricated, portable ski chalet, and Frank O. Gehry's playful Vitra Wiggle Side Chair (1972). The thing is, don't expect to see them on your visit. The Depot's prime purpose is to highlight the collection, not specific works. Warnings posted on the Depot's webpage and at its entrance proclaim: 'The Depot is not a museum'.

Kuva: Ossip van Duivenbode

Depot Boijmans Van Beuningen and Pipilotti Rist's external video installation Wasting Life On You (2021)

Kuva: Aad Hoogendoorn

Middle school students visiting Depot Boijmans Van Beuningen.

For visitors unfamiliar with the variety that characterises museum collections, viewing must be a fragmented experience. Unlike survey exhibitions, which tend to be chronologically ordered, the collection is organised according to the objects' size, material makeup and environmental needs. For this reason, The Depot supports five storage climates. Moreover, viewing windows only provide good views of the objects that are closest to them. While spotting items such as Ettore Sottsass' Carlton bookcase, Wieki Somers Bathboat and pieces of Aino Aalto glassware afford satisfaction, one expects to see more. Most of the vaults' contents are hidden by row upon row of object-filled shelves or movable screens. Visitor-activated time-controlled lighting also helps to limit viewing.

An app, digital displays, and the richly illustrated Depot Boijmans van Beuningen publication (Coelen, et al., 2021) supply a substantial amount of background information that works to compensate for the viewing deficit. The app, which was designed to prompt active viewing through an interactive experience, won the International Academy of Digital Arts and Sciences' Webby Award in the Apps and Software Art, Culture and Events 2022 category. At the same time, handouts and printed info panels are absent.

The atrium is defined by hard surfaces that tend to reflect sound. Clear glass panels accentuate the steel beam skeleton, floor, and walls, which have been realised in neutral pale greys. The glass encases the elevator shafts and, as railings along the space's terraces and stairs, provides safety. Moving from floor to floor via the labyrinthian zigzag of stairs – an element alluding to Giovanni Batista Piranesi's etchings – provides multiple perspectives of the cases' contents. Moreover, thirteen large glass display cases, suspended at different levels, hold curated selections of furniture, ceramics, decorative glass, office machines, light fixtures, paintings, and sculptures. They not only provide more to see, but also help to animate this tall and narrow space. Regardless, the atrium maintains a shopping mall-like character.

In one of the presentation galleries reconstructed versions of Lino Bo Bardi's so-called 'crystal' easels are under review. Originally introduced in the 1960s at Museo de arte de São Paulo (MASP), these unique free-standing glass supports expose both sides of paintings. Seeing works by Rembrandt van Rijn, Edvard Munch and Jean-Michel Basquiat in this context dramatically changes the artwork-viewer relationship.

Among the few workspaces located away from the atrium are the second-floor conservation studios. They are situated along the building's northern perimeter to be able to access indirect natural light and can be reached via an auxiliary corridor. Unfortunately, this part of my visit dupli-

Museum collection highlights: test stage in Depot Boijmans Van Beuningen.

Kuva: Lotte Stekelenburg

cated earlier experiences in museums where conservation studios have been put on show. The opportunity of seeing objects being treated in these spaces is a rare one.

Visible Collections: An Overview

In his introduction to Depot Boijmans van Beuningen, (Coelen et al., 2021), Museum Director Sjarel Ex cites the 17th century Wunderkammer and Sir John Soane's house museum, which was established in London in 1813, as inspiration. What distinguishes such forerunners is that everything in the collection was on display. This contrasts sharply with many of today's museums, which on average can only exhibit about seven percent of their holdings. Ex also cites the positive responses to the behind-the-scenes Saturday afternoon events that Museum Boijmans van Beuningen once hosted.

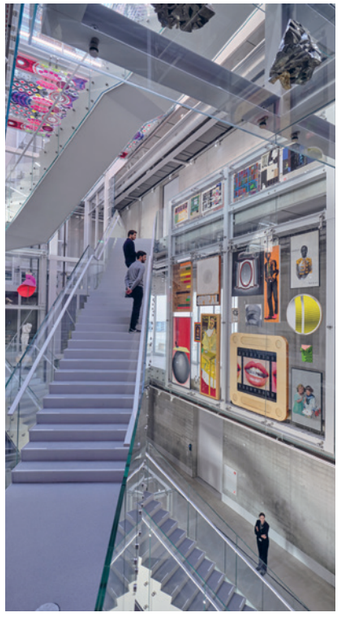

Kuva: Ossip van Duivenbode

Atrium, Depot Boijmans Van Beuningen.

Kuvat: John Cayer

North American First Nations People's masks, Museum of Anthropology at the University of British Columbia, Vancouver (1982).

Sandra Kisters, Head of Collections and Research, notes other influences in her chapter "The Collection Within Easy Reach: The Concept of an Open Depot." They include the Brooklyn Museum and New York's Metropolitan Museum – both Luce Foundation projects – and the Victoria & Albert Museum's Glass Gallery, and then clarifies that none of them are storehouses, but compact displays of objects. Another mention is The Hermitage's Staraya Derevnya Restoration and Storage Centre in St. Petersburg, which demonstrates an alternate approach. In her view, the objects are so nicely arranged in display cases or behind glass that the facility is more museum than storage centre. The final reference she makes is to Museum Boijmans Van Beuningen's Open Depot, a 1990 experimental presentation that offered a glimpse of the future. The exhibit, which was fitted with a desk, a computer and two immovable racks of paintings, allowed visitors to search these few artworks using the TINreg database. In doing so, this project echoes the museum's current digitisation project that is steadily increasing the number of works accessible online.

Some, though, see the Louvre as a prime example in the democratisation of art access. The former royal collection opened to the public in 1793 (Prottas, 2019). Others point to the University of British Columbia's Museum of Anthropology (MOA), as the phenomenon's originator (Bohlen, 2001). Opening in Vancouver in 1976, its mandate stipulated that the entire collection be publicly accessible. Since then, more than forty-five museums have instituted various forms of visible storage (Dawes, 2016).

Personally, I recall my 1982 MOA visit with fondness. Exploring its open storage areas was an adventure. Two snapshots of displays of First Nation People's masks provide an indication of the mounting materials in use at the time. The quality of the pegboards and metal wire supports suggests they may have been sourced from a local hardware store. Though display materials were likely upgraded in the intervening years, a 2004 renewal project initiated an extensive reconfiguration of mount-making options. Mounts had to provide greater protection against display drawer vibration, facilitate the movement of objects between storage, gallery and research areas and, since Vancouver is in an earthquake area, mitigate against tremors. Moreover, consultation with community members revealed that some of the mount materials or their placement nullified

Kuva: Ossip van Duivenbode

Atrium, Depot Boijmans Van Beuningen.

the originating community's cultural values (Honarbakhsh et al, 2011). Over time, the original goal of the entire collection being publicly accessible has become impractical. Forty years after the museum opened, it stood at twenty percent (Dawes, 2016).

During the 1970s, museums were under pressure to provide greater access to their collections. But unlike the MOA, many responded by producing more exhibitions and subjecting greater parts of their collections to travel. This shift in the use of collections did not escape the attention of conservation scientist Nathan Stolow. In his view the traditional priorities of acquisition, conservation and interpretation were being disrupted by two factors. One was the push to decentralise and democratise collections, and the other was the redefinition of museums as educational institutions. He, therefore, recommended that conservation methods be adapted and improved to serve these new objectives. For this reason, exhibition conservators, a new category of specialists who concerned themselves with exhibition and travel related issues, were required. Moreover, other criteria, such as standards for managing environmental factors, building surveys, condition reports and methods of handling and packing objects for travel, needed to be updated (Stolow, 1977). Today, conservation standards and procedures continue to be analysed and revised as may be necessary. Such information is also tailored and transmitted to visitors in reference to visible storage and the handling of collection objects.

But what do viewers think about increased public access? A literature review done in advance of a study of visitors' perceptions showed there is little consensus (Dawes, 2016). Though some see it as a legitimate means of increasing collection access, others say it fails to encourage viewer interaction and even confuses visitors. Surprisingly, Dawes also discovered that most of these opinions derive from museum professionals. Only a scant amount of research on visitors' perceptions exists. The results of Dawes' study revealed that, while many visitors were not familiar with visible storage before their museum visit, most affirmed it enhanced their experience. Although some were overwhelmed by the number of objects on display, many saw visible storage as being educational and thought it important that museums increase access to their collections. Dawes also quotes Proudlove, who in his 2001 Museum Practice paper "Giving visitors access to objects," states:

> *"It should not be assumed that museum audiences demand any particular type of access to collections. The needs of all current and potential users should be investigated before investing in facilities which may prove expensive to maintain."*

These observations, results and comments suggest public access to collections is primarily driven by a top-down approach. Clearly, more research into the public's viewpoints needs to be done.

The Depot's Multi-Purpose Rationale

One significant difference between visible storage and Depot Boijmans Van Beuningen is that the latter is not a static presentation. For example, visitors will be able to get a sense of what happens when they see works being removed from or returned to the vaults, being packed for shipment, or take in a demonstration in one of its presentation galleries.

Now that the collection has been united above ground, the risk of flood damage has also been averted. This is because, for decades, the greatest share was stored in the museum's basement. Not only had a flood occurred in 1999, but the rising water table ensured that this became a regular, though unwelcome, occurrence. Especially vulnerable was the drawings and prints collection. Numbering more than 85.000 objects, its storage space was located at the deepest point – six metres below sea level. provided enlarge, mirror-clad structure screams 'vanity project', the facility was also desperately needed (Coelen et al. 2021). The fact that the number of conservation studios grew from one to four and all collec-

tion related activities have been concentrated in one building are additional benefits.

Certainly, carrying this project through from its start to its completion and managing its day-to-day operation must be a costly venture. Consider, too, that the collection had to be placed in temporary storage in May 2019 when Museum Boijmans Van Beuningen closed for renovations. That closure happened approximately two and a half years before the Depot opened. The latest estimate has pushed the museum's reopening to 2029. Though it is supported by the municipality of Rotterdam, which owns much of the collection, ticket sales and the proceeds from its shop, some of the Depot's space is shared with two foundations that collaborate with the museum. Whereas one foundation develops and executes social programs and the other focuses on art and culture initiatives, the three organisations work together on making Rotterdam a better city. Additional income is derived from its rental spaces. A customs warehouse provides short term rental facilities for artworks pending customs clearance and several corporations lease storage space for their art and design collections. The latter may also open their spaces to viewing on an occasional basis.

Sustainability forms another critical facet of this building and is being realised in multiple ways. For example, the Depot was designed to have a small footprint to minimise its intrusion into the Museumpark. Its shape then broadens to create a significantly larger rooftop grove populated by dozens of trees. Water for the trees and the operation of toilets is supplied by rainwater that is collected and stored in the basement. The design, which includes features such as top quality insulation, LED lighting, solar panels and a geothermal heat exchange system, enables it to be an energy-neutral facility ("Depot Boijmans...," 2022).

Discussion

The concept and methods of increasing public access to museum collections is an evolving phenomenon that can be adapted to various museum frameworks and budgets. While purpose-built buildings costing millions grab international attention, it can also be accomplished by offering the occasional storage facility tour, a means that is quite inexpensive. Such sessions can be an important tool for transmitting information that educates visitors and effectively substantiates conservation activities and collecting purposes within the broader spectrum of museum operations. These initiatives also present various degrees of access.

The blanket claim that the entire Museum Boijmans Van Beuningen collection is publicly accessible, for example, proposes no limitations. But that is not the case. Requests for public access to view, as promoted by the Depot, or even the use of collection objects, are normally subject to detailed reviews and negotiation between museum professionals. At the MOA, which has a history of collaborating with First Nations Communities and other originating groups, the focus is on balancing the objects' tangible and intangible aspects. To ensure the spiritual life of select objects, the intangible aspects have outweighed the tangible ones and they have been allowed to travel to be danced or exhibited at special events for this purpose (Honarbakhsh et al, 2011). Though I contacted the Depot to inquire about limitations on such requests, I received no answer. No doubt, a significant number of objects, whether because of their size, technological needs or other issues would preclude study in the designated viewing spaces.

From my perspective, the idea of exposing conservation studios using window walls has never proved satisfying. Having visited several museums that have done this, seeing activity is a rare experience. Ordinary visitors must find these displays confusing, if not altogether disappointing. And if they are not inclined to download the app to take advantage of the QR code posted on each window – many, who expect a direct experience, see this option as intrusion and reject it – what have they gained from this circumstance.

Moreover, the idea that conservators face treating objects in a goldfish bowl-like situation is uncomfortable. Perhaps taking a hint from the pop-up conservation studio idea provides a better way of highlighting conservators' achievements. This could be realised through the creation of a multi-purpose space where the rotation of unique conservation-restoration projects would simultaneously highlight the collection's diverse holdings. Background details, delivered via info panels and an app, as well as progress updates and open question periods can produce a more meaningful degree of engagement.

Atrium, Depot Boijmans Van Beuningen, view from upper floor.

Kuva: Aad Hoogendoorn

> The building's role as a tourist attraction also sets it apart from other publicly accessible storage facilities.

The final point concerns sustainability. As the Depot is a new, purpose-designed facility, project information places the emphasis on the technologies considered of benefit to its design and location. Such features cannot necessarily be transferred to other climates, for example, nor are simpler strategies noted. Additional methods include finding ways to recycle display and storage materials and – when the museum reopens – producing more collection-based exhibitions (Matassa, 2010). Keeping tabs on environmental parameters by keeping them flexible and in accordance with local seasonal fluctuations. In this way energy costs and risks of damage can be effectively reduced (Mecklenburg et al, 2004 and Mecklenburg, 2007).

Conclusion

Today, the movement to engage visitors through visible and/or visitable access to museum collections shows no signs of weakening. A sampling of other initiatives includes the National Museum of Modern and Contemporary Art in Cheongju, Korea (MMCA Press Release, 2019), Museum of Applied Arts and Science's Powerhouse Discovery Centre in Sydney, Australia ("Powerhouse Discovery...," 2021) and Centre Pompidou's Art Factory Conservation Centre in Massy, France ("A New Conservation...," n.d.). Perhaps the Victoria and Albert Museum's sister projects – the V&A East Storehouse and V&A East Museum – represent the most ambitious ventures ("Secrets of the Museum," 2022 and V&A East, n.d.).

Although my self-guided tour provided several extraordinary experiences, in retrospect the overall impression fell short of what the Depot's promotional material promises. Admittedly, joining a tour or attending a special presentation may have tempered this response. The Depot, to its credit, does immerse the visitor in an experimental voyage of discovery. Its sparkling newness evokes a sense of excitement that is also conveyed by its personnel. They seem to be contending with learning what and how things will work.

The building's role as a tourist attraction also sets it apart from other publicly accessible storage facilities. At the same time, its novel appearance – the dynamism conferred by its atypical shape, mirrored skin and the roof, which combines a tree-encircled restaurant with a panoramic view of the city – affiliates it with the Cube Houses, Central Station, Market Hall and Rotterdam's other iconic architectural landmarks. As the latest addition to the Museumpark and its vicinity, it broadens the scope and complements the community of cultural institutions that comprise Kunsthal Rotterdam, Kunstintituut Melly, Het Nieuwe Instituut, and the newly renovated Museum Boijmans Van Beuningen when it opens in the future.

Conservation studio in Depot Boijmans Van Beuningen.

Kuva: Ossip van Duivenbode

Acknowledgements
Appreciation is extended to Mari Lenck, Senior Conservator, HAM - Helsinki Art Museum, Elina Kallio, Curator, Helsinki City Museum, and Margaret Haupt, former Head of Conservation, Art Gallery of Ontario, for triggering interest in this topic.

Writer is an art conservator (retired), artist and writer whose research interests encompass artists' materials, techniques and studio practice, and the many contexts in which artworks are produced and exhibited.

References:
"A New Conservation and creation centre," Centre Pompidou, Paris, France, accessed 22 June 2022, https://www.centrepompidou.fr/en/the-centre-pompidou/regional-action/a-new-conservation-and-creation-centre
Bohlen, Celestine, *"Museums as Walk-In Closets; Visible Storage Opens Troves to the Public," The New York Times, May 8, 2001, Section E, p. 1, https://www.nytimes.com/2001/05/08/arts/museums-as-walk-in-closets-visible-storage-opens-troves-to-the-public.html*
Coelen, Peter van der, Sjarel Ex, Sandra Kisters, Winy Maas et al., *Depot Boijmans van Beuningen, Museum Boijmans van Beuningen, Rotterdam, the Netherlands, 2021.*
Dawes, Sena. *"Looking Through Glass: Understanding Visitor Perceptions of Visible Storage Methods in Museums," Master of Arts Thesis, University of Washington, 2016, https://digital.lib.washington.edu*
"Depot Boijmans Van Beuningen, Rotterdam, Netherlands," Design Build Network, 19 April 2022, https://www.designbuild-network.com/projects/depot-boijmans-van-beuningen-rotterdam/
Honarbakhsh, Shabnam, Heidi Swierenga, and Mauray Toutloff. *"When you don't cry over spilt milk: Collections access at the UBC Museum of Anthropology during the renewal project." AIC Objects Specialty Group Postprints, Vol. 18, 2011, pp. 67-82, https://resources.culturalheritage.org/osg-postprints/v18/honarbakhsh/*
Matassa, Freda. *"Active Collections: Re-visiting Our Collection for More and Better Use" in Encouraging Collections Mobility — A Way Forward for Museums in Europe, Edited by S. Pettersson, M. Hagedorn-Saupe, T. Jyrkkiö & A. Weij, Finnish National Gallery, Helsinki, Finland, 2010, pp. 107-135, https://uk.icom.museum/wp-content/uploads/2015/03/Encouraging_Collections_Mobility_A4.pdf*
Mecklenburg, Marion, Charles Tumosa and Alan Pride. *"Preserving Legacy Buildings," HVAC Retrofit, A Supplement to ASHRAE Journal, June 2004, pp. S18-23, https://repository.si.edu/bitstream/handle/10088/35932/Mecklenburg,%20Tumosa,%20Pride%20-%202004%20-%20Preserving%20Legacy%20Buildings.pdf*
Mecklenburg, Marion. *"Micro Climates and Moisture Induced Damage to Paintings," in Museum Microclimates, Contributions to the Copenhagen Conference 19 – 23 November 200, Edited by T. Padfield and K. Borchersen, National Museum of Denmark, 2007, pp. 19-26, https://www.conservationphysics.org/mm/musmic/musmic150.pdf*
"Powerhouse Discovery Centre to become bigger and better," NSW Government press release, 30 April 2021, https://www.nsw.gov.au/media-releases/powerhouse-discovery-centre-to-become-bigger-and-better
Prottas, Nathaniel. *"Where Does the History of Museum Education Begin?" Journal of Museum Education, Vol. 44, Issue 4, 2019, pp. 337-341, DOI: 10.1080/10598650.2019.1677020*
Proudlove, C. *"Giving visitors access to objects" in Dawes, Sena. "Looking Through Glass: Understanding Visitor Perceptions of Visible Storage Methods in Museums," Master of Arts Thesis, University of Washington, 2016, https://digital.lib.washington.edu*
"Secrets of the Museum Series 3: Episode 3 Victoria & Albert Museum BBC Documentary," 12 April 2022, https://www.youtube.com/watch?v=TRzU3VuOo-g
Stolow, Nathan. *"Conservation Policy and the Exhibition of Museum Collections." Journal of the American Institute for Conservation, JAIC 1977, volume 16, number 2, pp. 12-20, https://cool.culturalheritage.org/jaic/articles/ jaic16-02-002_appx.html*
V&A East, *accessed 22 June 2022, https://www.vam.ac.uk/info/va-east*

POHJOISMAISEN KONSERVAATTORILIITON SUOMEN OSASTO ry
NORDISKA KONSERVATORFÖRBUNDET FINLAND rf
NORDIC ASSOCIATION OF CONSERVATORS FINNISH SECTION ra

TOIMINTAKERTOMUS 2021

Pohjoismaisen konservaattoriliiton Suomen osasto ry (PKL) on Nordiska konservatorförbundetin (NKF) vuonna 1963 perustettu jäsenjärjestö. Pohjoismaiden osastojen välisenä yhteistyöelimenä toimii Liittoneuvosto, joka muodostuu kunkin maan puheenjohtajasta ja liittoneuvoston puheenjohtajasta. NKF:lla on Pohjoismaissa yhteensä noin 1200 jäsentä.
Konservaattoriliitto toimii eri konservointialojen ja museoalan yhdyssiteenä. Yhdistyksen tarkoituksena on seurata alan koulutusta, sekä edistää konservointityön kehitystä ja konservaattoreiden ammattipätevyyttä. Yhdistys pyrkii osaltaan valvomaan ammattikunnan sosiaalisia etuja ja konservaattori-nimikkeen käyttöä.
Konservaattorin ammattinimikkeen suojauksen osalta voidaan todeta, että tutkintonimike "konservaattori AMK" on opetusministeriön päätöksellä suojattu. Sen sijaan konservaattori-nimikkeen käyttöä tehtävänimikkeenä ei ole millään tavoin rajattu, eikä ole olemassa järjestelmää, joka estäisi asiantuntematonta henkilöä puuttumasta kulttuurihistoriallisesti merkittäviin kohteisiin. Tilanteen selkiinnyttäminen eurooppalaisella tasolla on myös European Confederation of Conservator-Restorers' Organisations:n (E.C.C.O.) tärkeimpiä päämääriä. PKL on E.C.C.O.:n täysjäsen.

JÄSENISTÖ

Yhdistyksellä oli vuoden 2021 lopulla yhteensä 279 jäsentä, joista 154 varsinaista jäsentä, 92 opiskelijajäsentä, 16 eläkeläisjäsentä, 3 kunniajäsentä, 5 yhteisökannattajajäsentä ja 9 liitännäisjäsentä. Uusia opiskelijajäseniä liittyi vuoden aikana yhdistykseen 9. Uusia varsinaisia jäseniä hyväksyttiin 5. Opiskelijajäsenistä 6 hyväksyttiin varsinaisiksi jäseniksi ja 1 varsinainen jäsen siirtyi eläkeläisjäseneksi. Yhdistyksestä erosi 2 jäsentä, joista molemmat varsinaisia jäseniä. Maksamattomien jäsenmaksujen vuoksi ei erotettu yhtään jäsentä.
Yhdistyksen hallitus piti vuonna 2021 kaksitoista kokousta, joista kahdeksan oli etäkokouksia (Teams), yksi sähköpostikokous ja kolme lähikokouksia. Hallituksen puheenjohtajana toimi **Nina Jolkkonen-Porander** ja varapuheenjohtajana **Polina Semenova,** hallituksen jäseninä **Anni Tuominen**, **Satu Haapakoski**, **Katri Lahti**, **Johanna Lehtola, Sanna Niemi-Pynttäri**, **Helena Salo** ja opiskelijajäsenenä **Sanna Sinervo**. Hallituksen kokouksissa puhetta johti hallituksen puheenjohtaja. Yhdistyksen hallituksen sihteerinä toimi **Saara-Maija Pesonen**, jäsenasiansihteerinä **Karoliina Hämäläinen**, tiedottajana **Emilia Laaksovirta**, taloudenhoitajana ensin **Emmi Heinonen**, elokuusta alkaen **Kaisa Lepistö** (joka luopui kuitenkin tehtävästä henkilökohtaisista syistä) ja marraskuusta alkaen **Maria Enqvist**.

POHJOISMAISEN KONSERVAATTORILIITON SUOMEN OSASTO ry
NORDISKA KONSERVATORFÖRBUNDET FINLAND rf
NORDIC ASSOCIATION OF CONSERVATORS FINNISH SECTION ra

SÄÄNTÖMÄÄRÄINEN KEVÄTKOKOUS 2022

28.4.2022 klo 16, Bio Rex, Mannerheimintie 22-24, Helsinki

Etänä osallistuvat:
Nina Jolkkonen-Porander, hallituksen puheenjohtaja
Riina Uosukainen, hallituksen jäsen
Anni Tuominen, hallituksen varapuheenjohtaja
Emilia Laaksovirta, tiedottaja
Kristiina Kuisma, hallituksen opiskelijajäsen
Aino Sainio
Marleena Vihakara
Suvi Purmonen
Linda Linden
Susan Hannusas
Marianne Lagus

Bio Rexissä läsnä osallistuvat:
Sanna Sinervo, hallituksen sihteeri
Satu Haapakoski, hallituksen jäsen
Mari Lenck
Sini Oksanen, hallituksen jäsen
Anniina Hatakka
Saara Elomaa
Heidi Gustafsson
Päivi Kyllönen-Kunnas
Toomas Mäelt, hallituksen jäsen
Sanna Niemi-Pynttäri
Päivi Ukkonen
Sirkku Nurminen
Kirsi Hiltunen
Ilsi Lantunen
Karoliina Hämäläinen, jäsensihteeri
Emmi Kaartinen

PÖYTÄKIRJA

1 Kokouksen avaus
Puheenjohtaja avasi kokouksen kello 16.11

2 Kokouksen järjestäytyminen
Päätös: Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin **Nina Jolkkonen-Porander**
Sihteeriksi valittiin **Sanna Sinervo**
Pöytäkirjantarkastajiksi valittiin **Emmi Kaartinen** ja **Anniina Hatakka**
Äänten laskijoiksi valittiin Emmi Kaartinen ja Anniina Hatakka

3 Osanottajien toteaminen ja valtakirjojen tarkastaminen
Päätös: Kokouksessa oli läsnä 27 henkilöä, joista etänä osallistui 11 ja läsnä oli 16. Osallistujat on lueteltu yllä. Valtioneuvoston asetus mahdollistaa kokoukseen osallistumisen etänä koronapandemian aiheuttamien kokoontumisrajoitusten aikana. Valtakirjoja ei ollut kellään.

4 Kokouksen laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen
Päätös: Kokouksesta on ilmoitettu kirjallisesti jäsenille Konservaattori-lehdessä 14 vuorokautta ennen kokousta. Kokous todettiin lailliseksi ja päätösvaltaiseksi

5 Kokouksen esityslistan hyväksyminen
Päätös: Kokouksen esityslista hyväksyttiin

6 Ilmoitusasiat
Yhdistyksen talous
Taloudenhoitaja **Maria Enqvistin** terveiset:
PKL:n tilinpäätös tilikaudelta 2021 hyväksyttiin tilintarkastuksessa ongelmitta.
Kirjanpitäjänä toimi Tilitoimisto Mansikka ja tilintarkastuksesta huolehti Tilintarkastusyhteisö Soinio & Co. Tilinpäätöksen tulos oli 5 145,62 € ylijäämäinen ja tase 20.271,92 €. Vaikka PKL on voittoa tavoittelematon yhdistys, ylijäämän suuruus on maltillinen, ja pienempi kuin edellisellä tilikaudella. Korona-ajan hiljaisempi toiminta (mm. etäkokoukset) on vaikuttanut myös siihen, että menoja on ollut hieman vähemmän. Taloustilanne on siis vakaa. Tilikauden 2021 tulot ovat pääasiallisesti koostuneet yhdistyksen jäsenmaksuista sekä Konservaattori-lehden tuotoista. Yhdistykselle myönnettiin myös OKM:n apuraha, jota käytettiin muun muassa Konservaattori-lehden kustannuksiin, yhdistyksen E.C.C.O.-jäsenmaksuun, syksyn koulutuspäivien järjestämiseen ja NKF:n liittoneuvoston ja MoK-lehden kuluihin. Jonkin verran tuloja saatiin myös Konservaattori-lehden mainoksista sekä syksyn 2021 koulutuspäivän ei-jäsen-osallistujien osallistumismaksuista. Menoeristä suurimmat olivat syksyn koulutuspäivät, Konservaattori-lehti sekä E.C.C.O:n ja NKF:n kulut. Menoissa on myös yhdistyksen postikuluja, yhdistyksen sääntömääräisten kokousten ja hallituksen kokousten kuluja. Menoeriä on tullut myös pankki- ja postikuluista.
E.C.C.O., EuNo, CEN, MoK
E.C.C.O: **Anni Tuominen** esittelee:
E.C.C.O yleiskokous, puheenjohtajien kokous ja seminaari konservaattorin ammattinimikkeen suojaamisen tilanteesta Euroopassa 15.-17.5. Ateenassa.
Anni Tuominen osallistuu varapj:n ja E.C.C.O-edustajan ominaisuudessa kaikkiin kolmeen tapahtumaan.
EU-Projekti CHARTER jatkuu, kuulumisia kuullaan yleiskokouksessa. European Cultural Heritage Skills Alliance jatkaa toimintaansa projektin puitteissa. Puheenjohtajien kokoukseen varapuheenjohtaja on valmistellut 5 minuutin presentaation Suomen tilanteesta ammattinimikkeen suojaamisessa. Puheenjohtajien kokouksen aiheena on ”Achievements and directions in the field of Conservation-Restoration for the sustainable development of Cultural Heritage”.
EuNo: EuNo-yhteyshenkilö **Katariina Ruuska-Jauhijärvi** ei ollut paikalla.
CEN: SR 216 tehtävänä on toimia kulttuuriperinnön vaalimiseen liittyvän standardisoinnin kansallisena asiantuntijaelimenä. SR216 seuraa ja vaikuttaa toimialansa eurooppalaiseen standardisointiin, ottaa kantaa standardiehdotuksiin ja päättää kääntämisestä. Ryhmän toimiala on sama kuin komitean CEN/TC 346 Conservation of cultural heritage. Ryhmän puheenjohtajana vuonna 2021 toimi **Elisa Heikkilä**/Museovirasto. Jäsenet 2021: **Liisa Näsänen**/ICOM Suomen komitea, **Kirsi Hiltunen**/Kansallisgalleria, **Riitta Koskivirta**/Pohjoismainen konservaattoriliitto, **István Kecskeméti**/Kansallisarkisto, **Tiina Sonninen**/Konservointi T. Sonninen Oy, **Seija Linnanmäki** /ICOMOS Suomen komitea, Sihteeri **Kati Heiskanen**/SFS.
Työryhmän toiminnasta tehdään juttu Konservaattori-lehteen
MoK: **Kristiina Kuisma** on PKL:n MoK-yhteyshenkilö. MoK kokoontuu 5.-6.5. Oslossa. MoK-lehti on saanut 10 kpl artikkeliehdotuksia, joka on yhteen lehteen liian paljon, ja etsitään keinoja julkaista ne vaihtoehtoisilla tavoilla. Lehteen toivotaan artikkeleita myös Suomesta.
Syyskoulutuspäivät 2022
Koulutuspäivät järjestetään noin 6.-7.10.2022. Koulutuspäivät järjestetään joko yksi- tai kaksipäiväisenä. Koulutuspäivien teema käsittelee kulttuuriperinnön käsittelyä uhka- ja kriisitilanteessa. Suunnittelu alkaa kesäkaudella.
Konservaattoriliiton lehti
Konservaattoriliiton julkaisema lehti Konservaattori ilmestyi keväällä 2022. Lehteen toivotaan lisää juttuja.
Työryhmät, mm syyskoulutuspäivän suunnittelutyöryhmä
Digitaalisen kulttuuriperinnön työryhmä panos kevään koulutuspäivien järjestämisessä suuressa roolissa
Työryhmiä kannustetaan järjestämään toimintaa ja muistutetaan, että PKL myöntää rahoitusta työryhmien toimintaan
Syyskoulutuspäivän suunnittelutyöryhmään voi ilmoittautua puheenjohtajalle.
Kunta-alan työryhmä / Palkkatyöryhmä: Anni Tuominen, **Päivi Kyllönen-Kunnas**, **Marleena Vihakara**, **Maarit Hirvilammi**, Katariina Ruuska-Jauhijärvi. Työryhmä toteuttaa kyselyn, jossa kartoitetaan PKL:n jäseninä olevien konservaattoreiden koulutustaustaa ja osaamista. Kysely lähetetään kesäkuussa, ja vastaukset kerätään elokuussa. Kyselyn tulosten analysointi valmistuu marraskuussa 2022
Sääntömuutoksen lykkääminen
Ehdotettu sääntömuutosta, joka sallisi yhdistyksen jäsenten osallistua vuosikokoukseen etänä. Hallitus on päättänyt odottaa, kunnes lainsäädäntö asiasta on selkeämpi ennen sääntöjen muuttamisen esittämistä vuosikokoukselle.
Hallituksessa on keskusteltu myös sääntömuutoksesta, joka mahdollistaisi varsinaisen jäsenyyden hakemisen heti valmistumisen jälkeen, koska muissakin pohjoismaissa on sama käytäntö. Hallitus päätti, ettei sääntömuutosta edistetä.
Päätös: Merkittiin tiedoksi

7 Vuoden 2021 toimintakertomuksen hyväksyminen
Esitys: Esitettiin vuoden 2021 toimintakertomus hyväksyttäväksi.
Päätös: Hyväksyttiin vuoden 2021 toimintakertomus esitetyin muutoksin.

8 Vuoden 2021 tilinpäätös
Esitys: Esitettiin vuoden 2021 tilinpäätös hyväksyttäväksi.
Päätös: Hyväksyttiin vuoden 2021 tilinpäätös.

9 Vastuuvapauden myöntäminen
Esitys: Myönnetään vastuuvapaus viime vuoden hallitukselle
Päätös: Myönnettiin vastuuvapaus vuoden 2021 hallitukselle

10 Jäsenhakemukset
Esitys: Esitetään seuraavat jäsenhakemuksen hyväksyttäviksi:

Uudet opiskelijajäsenet:
Päivi Hieta
Linda Liljeström
Kaisla Aarnivala
Helmi Palonen
Jere Hasunen
Simo Karvinen

Varsinaista jäsenyyttä hakevat:
Salme Vanhanen
Rachel Fay-Leino
Päätös: Jäsenhakemukset hyväksyttiin. Jäsenmäärä muutosten jälkeen 280

11 Muut asiat
Ei muita asioita

12 Kokouksen päättäminen
Puheenjohtaja päätti kokouksen kello 17.16

TASE

Tase Tilikausi 01.01.2021 - 31.12.2021
Pohjoismaisen konservaattoriliiton Suomen osasto ry
Y-Tunnus 1463614-9

Vastaavaa	31.12.2021	31.12.2020
TASE VASTAAVAA		
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	243,00	0,00
Siirtosaamiset	0,00	48,00
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	243,00	48,00
Rahat ja pankkisaamiset		
Pankkisaamiset	20.028,92	16.076,04
Rahat ja pankkisaamiset yhteensä	20.028,92	16.076,04
VAIHTUVAT VASTAAVAT yhteensä	20.271,92	16.124,04
TASE VASTAAVAA yhteensä	20.271,92	16.124,04

Vastattavaa	31.12.2021	31.12.2020
TASE VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Edellisten tilikausien voitot/tappiot	14.763,47	13.256,72
Tilikauden voitto/tappio	5.154,62	1.506,75
Tilikauden voittoAappio	*5.154,62*	*1.506,75*
OMA PÄÄOMA yhteensä	19.918,09	14.763,47
VIERAS PÄÄOMA		
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Siirtovelat	353,83	1.360,57
Lyhytaikainen vieras pääoma yhteensä	353,83	1.360,57
VIERAS PÄÄOMA yhteensä	353,83	1.360,57
VASTATTAVAA YHTEENSA	*20.271,92*	*16.124,04*
TASE VASTATTAVAA yhteensä	20.271,92	16.124,04

TULOS

Tuloslaskelma Tilikausi 01.01.2021 - 31.12.2021
Pohjoismaisen konservaattoriliiton Suomen osasto ry
V-Tunnus 1463614-9

Yhdistys tuloslaskelma	01.01.2021 - 31.12.2021	01.01.2020 - 31.12.2020
Varsinainen toiminta		
Varsinaisen toiminnan tuotot		
Yleistoiminnan tuotot	42,00	13,07
Varsinaisen toiminnan tuotot Yhteensä	42,00	13,07
Varsinaisen toiminnan kulut		
Henkilöstökulut		
Muut henkilösivukulut	0,00	13,78
Henkilöstökulut Yhteensä	0,00	13,78
Muut kulut	-15.018,83	-20.328,21
Varsinaisen toiminnan kulut Yhteensä	-15.018,83	-20.314,43
Varsinainen toiminta Yhteensä	-14.976,83	-20.301,36
TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	-14.976,83	-20.301,36
Varainhankinta		
Varainhankinnan tuotot	11.131,45	14.656,29
Varainhankinnan kulut	0,00	-2.848,18
Varainhankinta Yhteensä	11.131,45	11.808,11
TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	-3.845,38	-8.493,25
TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	-3.845,38	-8.493,25
Ylelsavustukset		
Avustus 1	9.000,00	10.000,00
Ylelsavustukset Yhteensä	9.000,00	10.000,00
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	5.154,62	1.506,75